

Deloitte.

Kvam herad

Risiko- og vesentlegvurderingar for forvaltningsrevisjon og eigarskapskontroll

April 2024

«Risiko- og vesentlegvurderingar for
forvaltningsrevisjon og
eigarskapskontroll»

April 2024

Rapporten er utarbeidd for Kvam herad
av Deloitte AS.

Deloitte AS
Postboks 6013 Postterminalen, 5892
Bergen
tlf: 55 21 81 00
www.deloitte.no
forvaltningsrevisjon@deloitte.no

Innhold

1	Innleiing	4
2	Organisering og nøkkeltal	7
3	Gjennomførte og planlagde forvaltningsrevisjonar, eigarskapskontrollar og statlege tilsyn	10
4	Forvaltningsrevisjon – oversikt over identifiserte risikoområder i forvaltninga	12
5	Risiko i heradet si eigarstyring og selskap	27
6	Forslag til forvaltningsrevisjons-prosjekt og eigarskapskontrollar	34
	Vedlegg 1 Utvida risikoanalyse av selskap med rekneskapstal	38
	Vedlegg 2 Oversikt over stiftingar, samarbeid og foreiningar	47
	Vedlegg 3 Rekneskapsanalyse	48

Detaljert innhaldsliste

1	Innleiing	4
1.1	Bakgrunn	4
1.2	Forvaltningsrevisjon	4
1.3	Eigarskapskontroll	4
1.4	Plan for forvaltningsrevisjon og plan for eigarskapskontroll	4
1.5	Metode og gjennomføring	5
1.5.1	Prosessmøte 1 med kontrollutvalet	5
1.5.2	Dokumentanalyse	5
1.5.3	Analyse av statistikk	5
1.5.4	Intervju	5
1.5.5	Spørjeundersøking	5
1.5.6	Gjennomgang av selskapsopplysningar i bedriftsdatabase	5
1.5.7	Prosessmøte 2 med kontrollutvalet	5
1.5.8	Vedtak av plandokument	5
1.6	Lesarrettleiing	5
2	Organisering og nøkkeltal	7
2.1	Organisering	7
2.2	Finansielle nøkkeltal	7
2.3	Befolkningsutvikling	8
2.5	Heradet sine eigarskap	9
3	Gjennomførte og planlagde forvaltningsrevisjonar, eigarskapskontrollar og statlege tilsyn	10
3.1	Tidlegare gjennomførte forvaltningsrevisjonar av den kommunale verksemda	10
3.2	Tidlegare gjennomførte forvaltningsrevisjonar i selskap	10
3.3	Tidlegare gjennomførte eigarskapskontrollar	10
4	Forvaltningsrevisjon – oversikt over identifiserte risikoområder i forvaltninga	12
4.1	Sektorovergripande funksjonar	13
5	Risiko i heradet si eigarstyring og selskap	27
5.1	Innleiing	27
5.2	Oversikt over heradet sine eigarskap	28
5.3	Oversikt over identifiserte risikoområde knytt til heradet sine eigarskap og i selskapa	31
6	Forslag til forvaltningsrevisjons-prosjekt og eigarskapskontrollar	34
6.1	Oversikt over prosjekt med høg risiko (raude)	34
6.2	Oversikt over prosjekt med middels risiko (gul)	35
6.3	Oversikt over prosjekt eigarskapskontroll	37
	Vedlegg 1 Utvida risikoanalyse av selskap med rekneskapstal	38
	Vedlegg 2 Oversikt over stiftingar, samarbeid og foreiningar	47
	Vedlegg 3 Rekneskapsanalyse	48

Figurar

Figur 1: Organisasjonskart	7
Figur 2: Løyvingar til ulike tenesteområda (beløp i 1000 kr)	8
Figur 3 Eigarskapskontroll og forvaltningsrevisjon i selskap	27

Tabellar

Tabell 1: Oversikt over heradet sine eigarskap i selskap	9
Tabell 2: Identifiserte risikoområde knytt til sektorovergripande funksjonar	13
Tabell 3: Identifiserte risikoområde knytt til oppvekst	16
Tabell 4: Identifiserte risikoområde knytt til helse og omsorg	19
Tabell 5: Identifiserte risikoområder knytt til plan og byggesak	23
Tabell 6: Identifiserte risikoområde knytt til samfunn, næring og kultur	24
Tabell 7: Identifiserte risikoområder knytt til teknisk og informasjon	25
Tabell 8: Identifiserte risikoområder knytt til kommunale føretak	26
Tabell 9 Oversikt over selskapa heradet eig eller har eigardelar i	29
Tabell 10: Identifiserte risikoområde i kommunens eigarskapsforvaltning og i heradet sine selskap	31
Tabell 11: Prosjekter med høg risiko (raude)	34
Tabell 12: Prosjekt med middels risiko (gul)	35
Tabell 13: Eigarskapskontroll	37

1 Innleiing

1.1 Bakgrunn

I samsvar med prosjektplanar vedtatt av kontrollutvalet i møte 11.10.2023, sak PS 42/23 har Deloitte gjennomført risiko- og vesentlegvurdering (ROV-vurderingar) av Kvam herad si verksemd og i selskapa der Kvam herad har eigarinteresser. Føremålet med ROV-vurderingane har vore å skaffe relevant informasjon om verksemdene i heradet og selskapa der heradet har eigarinteresser, og å undersøke kvar det eventuelt kan vere aktuelt å gjennomføre forvaltningsrevisjon og/eller eigarskapskontroll.

ROV-vurderingane er systematisert og framstilt i dette analysedokumentet. Dokumentet danner grunnlag for kontrollutvalet sitt arbeid med planar for forvaltningsrevisjon og eigarskapskontroll for 2024-2028.

I arbeidet med ROV-vurderingane og utarbeidinga av analysedokumentet har det blitt gjennomført møte med kontrollutvalet, dokumentgjennomgang, intervju og spørjeundersøkingar (sjå seksjon 1.5).

Analysen er av overordna karakter og i stor grad basert på informasjonen som har kome fram gjennom intervju, spørjeundersøking og gjennomgang av dokumentasjon. Datagrunnlaget er i avgrensa grad verifisert. Datagrunnlaget er i analysedokumentet nytta som indikasjon på risikoforhold som kan eller ev. bør følgjast opp/undersøkjast i forvaltningsrevisjon, eigarskapskontroll eller gjennom andre undersøkingar, dersom kontrollutvalet og heradsstyret ønskjer dette.

1.2 Forvaltningsrevisjon

I kommunelova § 23-3 går det fram at forvaltningsrevisjon inneber å gjere systematiske vurderingar av økonomi, produktivitet, regeletterleving, målnnfriing og verknader ut frå heradsstyret sine vedtak og føresetnader. Same lov § 23-2 bokstav c), pålegg kontrollutvalet å sjå til at det blir gjennomført forvaltningsrevisjon av heradet si verksemd og av selskap som heradet har eigarinteresser i.

Kommunelova § 23-3 andre ledd stiller krav om at det skal utarbeidast ein plan for forvaltningsrevisjon:

Kontrollutvalget skal minst én gang i valgperioden, og senest innan utgangen av året etter at kommunestyret eller fylkestinget er konstituert,

utarbeide en plan som viser på hvilke områder det skal gjennomføres forvaltningsrevisjoner.

Det er vidare eit krav at plan om forvaltningsrevisjon skal vere basert på ei risiko- og vesentlegvurdering (ROV-vurdering).

Føremålet med ROV-vurderinga er å skaffe relevant informasjon om verksemda i heradet og i selskapa der heradet har eigarinteresser, slik at det er mogleg for kontrollutvalet å leggje ein plan for forvaltningsrevisjon og å prioritere mellom ulike område og ulike selskap der det kan vere aktuelt å gjennomføre forvaltningsrevisjon.

1.3 Eigarskapskontroll

Eigarskapskontroll er ei oppgåve som er lagt til kontrollutvalet etter kommunelova § 23-2 bokstav d), og er nærare skildra i kommunelova § 23-4. Der går det fram at eigarskapskontroll inneber å kontrollere om forvaltninga av heradet sine eigarinteresser blir skjøtta i samsvar med regelverk, heradsstyret sine vedtak og anerkjende prinsipp for eigarstyring.

Kommunelova § 23-4 andre ledd stiller krav om at det skal utarbeidast ein plan for eigarskapskontroll:

Kontrollutvalet skal minst én gang i valgperioden, og senest innan utgangen av året etter at kommunestyret eller fylkestinget er konstituert, utarbeide en plan for hvilke eigarskapskontroller som skal gjennomføres.

Som med plan for forvaltningsrevisjon, skal også plan for eigarskapskontroll vere basert på ei ROV-vurdering.

Føremålet med ROV-vurderinga er å skaffe relevant informasjon om kor det er størst behov for eigarskapskontroll, slik at det er mogleg for kontrollutvalet å leggje ein plan for eigarskapskontroll og å prioritere kva eigarskapskontrollar det kan vere aktuelt å gjennomføre.

1.4 Plan for forvaltningsrevisjon og plan for eigarskapskontroll

Det er heradsstyret som vedtek plan for forvaltningsrevisjon og plan for eigarskapskontroll. Heradsstyret kan delegere til kontrollutvalet å gjere endringar i planen.

1.5 Metode og gjennomføring

I prosessen med ROV-vurderingar har vi nytta ein metodikk med høg grad av involvering, både av kontrollutvalet og av sentrale personar i administrasjonen og i heradsstyret. Ei slik tilnærming har bidrege til at vi har avdekka kva forvaltningsområde, tenestekområde, selskap og eigarskap det er knytt størst risiko til. I tillegg har høg grad av involvering bidrege til å forankre planarbeidet og gjere det kjent både i heradsstyret og i administrasjonen. Dette vil skape eit godt grunnlag for gjennomføring av prosjekta som blir prioritert i planane

1.5.1 Prosessmøte 1 med kontrollutvalet

I det første prosessmøtet fekk kontrollutvalet høve til å diskutere og vurdere risikoar innanfor heradet sine ansvarsområde og knytt til drifta i selskapa der heradet har eigarinteresser, basert på eiga erfaring frå arbeidet i kontrollutvalet.

1.5.2 Dokumentanalyse

Dokumentanalysen tok utgangspunkt i planar, meldingar og rapportar frå heradet. Vi har òg undersøkt kva tilsyn som er gjennomført og eventuelt planlagt i heradet. Desse har samla gitt eit oversyn over heradet sine mål og strategiar, samt bidrege til å avdekke område med risiko eller behov for forbedring.

1.5.3 Analyse av statistikk

Vi har gjennomgått relevant statistikk (KOSTRA-tall, tall frå kommunebarometeret, tenestepesifikke tall frå Udir, Helsedirektoratet, Bufdir mv.), for å undersøke om det er områder der heradet skil seg frå kommunar det er relevant å samanlikne seg med og gjennomsnittet for landet. Samanlikningane kan gi indikasjonar på risikoområder som det kan være relevant å undersøke nærare.

1.5.4 Intervju

Vi har gjennomført intervju med både politiske og administrative leiarar i heradet. Vi har intervjuar rådmann, samt sentrale leiarar frå administrasjonen (8 personar). I tillegg har vi intervjuar ordførar og varaordførar/leiar for miljø-, plan-, og bygningsutvalet (2 personar).

1.5.5 Spørjeundersøking

Administrative leiarar og heile heradsstyret har vore involvert blir i ROV-vurderingane gjennom ei undersøking i Questback (elektronisk spørjeundersøkningsverktøy). I denne blei leiarar og

politikarar beden om å peike på potensielle risikoar innanfor det tenestekområdet dei har ansvar for eller kjenner særleg til, samt risikoområder knytt til selskap heradet har eigarskap i.

1.5.6 Gjennomgang av selskapsopplysningar i bedriftsdatabase

Deloitte har nytta Dun & Bradstreet SmartCheck for å få tilgang til rekneskapsopplysningar og informasjon om eigarskap og eigarskapsstruktur. Denne informasjonen er nytta både for å få oversyn over alle aktuelle selskap som skal omfattast av ROV-vurderingane, og for å avdekke eventuelle risikoar gjennom dei føreliggjande finansielle nøkkeltala.¹

1.5.7 Prosessmøte 2 med kontrollutvalet

I dette møtet legg revisjonen fram ROV-vurderingane (dette dokumentet) og basert på desse, forslag til prosjekt. ROV-vurderingane og forslag til prosjekt vil i dette møtet bli lagt til grunn når kontrollutvalet skal prioritere område eller prosjekt for forvaltningsrevisjon og eigarskapskontroll for dei neste fire åra.

1.5.8 Vedtak av plandokument

Basert på dei prioriteringane som kontrollutvalet gjer i prosessmøte 2, vil det bli utarbeidd to plandokument. Dokumenta blir vedtatt av kontrollutvalet før det blir sendt vidare til heradsstyret for endeleg vedtak.

1.6 Lesarrettleiing

Innspela som er samla inn i samband med den ROV-vurderinga er systematiserte og framstilte i dette dokumentet. Dokumentet er meint som eit grunnlag for kontrollutvalet for å velje ut og prioritere forvaltningsrevisjonsprosjekt og eigarskapskontrollar.

I kapittel 2 gir vi ei kort oversikt over organisering av og nøkkeltal for heradet.

Kapittel 3 inneheld oversikt over tidlegare gjennomførte og pågåande forvaltningsrevisjonar, selskapskontrollar, eigarskapskontrollar, samt oversikt over gjennomførte og planlagde tilsyn.

Kapittel 4 omhandlar forvaltningsrevisjon. Her presenterer vi oversikt over identifiserte risikoområder innan dei ulike verksemdsområda. Risikoområder knytt til eigarstyring og selskapa er omtalt i kapittel 5. Risikovurderingane og forslag til prosjekter er basert på

¹ Ikkje alle interkommunale selskap (IKS) er underlagt innleveringsplikt til Brønnøysundregisteret. Det førekjem også at slike selskap ikkje leverer årsregnskap til Brønnøysundregisteret. I

desse tilfella har ikkje revisjonen tilgang på nøkkeltal. Slike manglande data vil bli opplyst om der det er relevant.

ein overordna gjennomgang av heradet sine tenestoområde og selskapa heradet har eigarskap i.

I vedlegg 1 presenterer vi ei utvida risikoanalyse av selskap med rekneskapstal. Vedlegg 2 viser ei oversikt over stiftingar, samarbeid og foreiningar. I vedlegg 3 beskriver vi rekneskapsanalysen.

Risikovurderingane knytt til forvaltningsrevisjon og eigarskapskontroll dannar grunnlag for forslag til forvaltningsrevisjonsprosjekt og eigarskapskontrollar. Forslagene er presentert i kapittel 6.

Forslagene til prosjekter er ikkje presentert i prioritert rekkefølge. Prioritering og val av prosjekter skal kontrollutvalet gjere. Kontrollutvalet står også fritt til å leggje til og/eller ta vekk prosjekter frå lista som her er presentert.

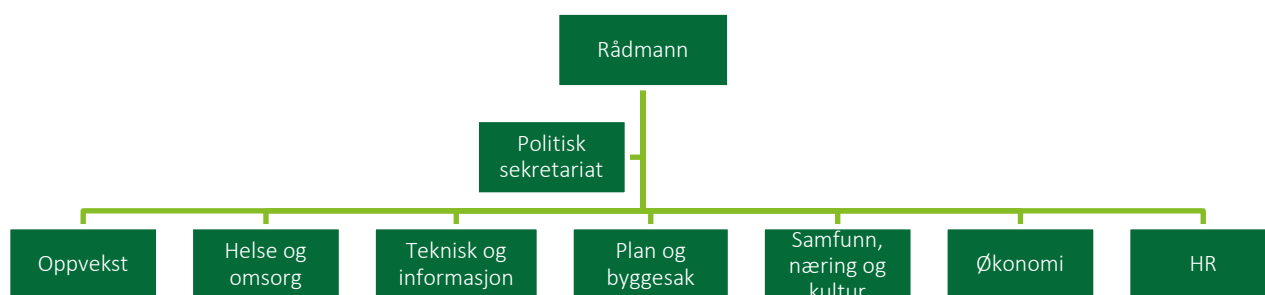
2 Organisering og nøkkeltal

2.1 Organisering

Kvam herad er organisert som ein *to-nivåmodellkommune*. Leiinga består av rådmann og sju kommunalavdelingar med tilhøyrande tenesteområde.

- *Oppvekst*
- *Helse og omsorg*
- *Teknisk og informasjon*
- *Plan og byggesak*
- *Samfunn, næring og kultur*
- *Økonomi*
- *HR*

Figur 1: Organisasjonskart

2.2 Finansielle nøkkeltal

Netto driftsresultat er ein hovudindikator for økonomisk balanse i kommunesektoren, jf. berekningsutvalet for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU). Netto driftsresultat viser kor mykje som kan disponerast til avsetningar og investeringar etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. TBU tilrår at netto driftsresultat for kommunane er over tid på 1,75 % av driftsinntektene.

Netto driftsresultat i Kvam herad var i 2022 på 88,6 mnok. Dette er 7 % av driftsinntektene, altså over det anbefalte nivået frå TBU.

For 2023 er det budsjettert med eit netto driftsresultat på 11,8 mnok, og for 2024 er det budsjettert med eit negativt netto driftsresultat på 61,8 mnok. Kvam herad har hatt eit finansielt måltal for netto driftsresultat på minst 1 % av driftsinntektene, altså under det anbefalte nivået frå TBU. I budsjett for 2024 og økonomiplan for 2024-2027 går det fram at det er

budsjettert til -6,9 % for 2024 og at gjennomsnittet for økonomiplanen ligg på -6,7 %. I økonomiplanen blir det peika på lågare kraftinntekter, høgare rentekostnader, høg prisvekst og auke i tilskot til andre og store satsingar på oppvekst og helse, som forklaringar.

Av årsmeldinga for 2022 går det fram at Kvam herad har eit **disposisjonsfond** på 21,1 % av brutto driftsinntekter. Dette er høgare enn Riksrevisjonens anbefalte nivå for disposisjonsfondet storleik (5 %).

Kvam herad hadde i 2022 ei lånegjeld på 103 % av driftsinntektene. Riksrevisjonens anbefalte nivå når det gjeld lånegjeld, er på 75 % av driftsinntektene.

Tabellen under viser **tildelingar til dei ulike tenesteområda** i Kvam herad 2022-2027. Merk at tal frå 2022 er rekneskapstal, medan dei andre tala er frå budsjett og økonomiplan i perioden.

Figur 2: Løyvingar til ulike tenestekområda (beløp i 1000 kr)

Beløp i 1000

	Rekneskap 2022	Opph. budsjett 2023	Rev. budsjett 2023	Øk.plan 2024	Øk.plan 2025	Øk.plan 2026	Øk.plan 2027
Manglende oppsett	0	0	0	0	0	0	0
Finans og fellespostar	-26 205	7 430	-55 616	-19 842	-4 160	-396	-3 645
Styring og kontrollverksemd	4 252	5 823	6 772	7 874	7 856	7 462	7 877
Administrasjon	48 357	53 182	56 164	54 767	51 741	51 702	52 023
Barnehagar	97 218	100 238	116 738	115 613	116 415	116 099	117 038
Grunnskuleopplæring	167 677	190 041	191 820	212 540	206 704	202 522	204 293
Kommunehelse	46 591	40 987	50 513	48 174	46 499	46 536	46 890
Pleie og omsorg	257 630	237 880	295 856	290 641	281 312	280 467	283 529
Sosialteneste	31 450	35 595	42 220	42 399	42 279	42 311	42 450
Barnevern	24 338	26 064	26 984	26 563	26 368	26 404	26 564
Vatn og avlaup, avfall og renovasjon	-8 075	-13 875	-13 874	-15 228	-14 938	-15 234	-15 532
Plan og byggesak	6 359	8 006	9 690	9 477	8 714	8 370	8 499
Samfunn og utvikling	3 627	10 852	3 827	3 754	3 786	3 795	3 814
Kultur	28 256	30 531	36 262	20 915	29 810	29 545	29 771
Kulturbygg	0	4	1	4	6	6	6
Kyrkja	6 395	6 113	8 058	6 376	6 376	6 376	6 376
Samferdsel	17 569	15 252	17 336	18 063	17 406	17 415	17 460
Bustad	1 477	1 524	1 306	-563	211	-159	-75
Kommunal næringsforvaltning og konsesjonskraft	96 308	106 237	52 027	28 767	23 426	23 409	23 197
Brann- og ulykkesvern	13 211	11 870	14 803	16 560	16 383	15 460	15 565
Tenester utanfor ordinært kommunalt ansvarsområde	1 296	823	12 556	5 780	1 778	1 489	1 492
Sum løyvingar drift, netto	817 733	874 577	873 444	872 634	867 974	863 578	867 592

Som det går fram av figuren over er det pleie og omsorg som utgjør den største delen av driftsbudsjettet i perioden 2022-2027. Frå opphavsleg budsjett frå 2023 til revidert budsjett i 2024 har helse og omsorg fått auka si tildeling med om lag 24 %. For 2024 utgjør tildeling til pleie og omsorg ifølgje figuren 33 % av total sum løyvingar. Grunnskuleopplæring barnehagar er dei to nest høgaste utgiftspostane og utgjør høvesvis 25 % og 13 %.

2.3 Befolkningsutvikling

Befolkningsutviklinga i heradet er relevant å omtale av fleire årsaker. For det første er innbyggjartilskot ein del av inntektssystemet til kommunane. Vidare må dei kommunale tenestene bli tilpassa demografiske forhold og endringar.

Innbyggjartilskotet er i utgangspunktet fordelt med eit likt beløp per innbyggjar (talet på innbyggjarar per 1. juli) til alle kommunane. Deretter skjer det ei omfordeling på bakgrunn av fleire faktorar. For 2024 er innbyggjartilskotet før omfordeling 29 832 kroner per innbyggjar.

Det går fram av årsmeldinga for 2022 at Kvam herad hadde ein vekst på 34 personar ved utgangen av 2022. Av årsmeldinga går det vidare fram at det både var

netto innflytting og fødselsoverskot i Kvam herad i 2022. Etter ein negativ folketilstilvekst i perioden 2013-2016 har det i Kvam herad vore ein positiv trend sidan 2017.

Alderssamansetninga i heradet vil ifølgje framskrivingar for 2032 føre til ein stadig større del med eldre personar. I tillegg opplyser heradet om at det internt i Kvam herad dei siste 20 åra har vore ei sentralisering der Norheimsund og Øystese opplever vekst i folketal, medan Ålvik, Strandebarm og Tørvikbygd har ein reduksjon i talet på innbyggjarar. Desse endringane i den interne demografien i Kvam herad er også reflektert i elevtal ved skulane i dei ulike bygdene.

Kvam herad hadde 8 531 innbyggjarar ved utgangen av 2022. Av KOSTRA tal går det fram at talet på innbyggjarar ved utgangen av 2023 var 8 496.

2.4 FN sine berekraftsmål som rammeverk

FN sine berekraftsmål er verda sin felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, nedkjempe ulikskap og stoppe klimaendringane innan 2030. Berekraftig utvikling handlar om å ta vare på behov til menneskje som lever i dag, utan å øydelegge for i kva grad det er mogleg for framtidige generasjonar å få dekkja sine behov.

Det går fram av Kvam herad sin planstrategi for 2020-2023 at er viktig at FN sine berekraftsmål blir ein del av grunnlaget for samfunns- og arealplanlegginga. Berekraftsmåla vil difor bli nytta i risiko og vesentlegvurderingane.

2.5 Heradet sine eigarskap

Kvam herad har eit heileigd selskap, eigarinteresser i to interkommunale selskap saman med andre kommunar og/eller fylkeskommunar, og eigardel i 11 selskap med innslag av private eller statlege aktørar på eigarsida. Heradet sine eigarskap er samanfatta i tabellen under.

Tabell 1: Oversikt over heradet sine eigarskap i selskap

Selskap	Bransje	Selskapsform	Eierdel
Kvam Energi AS (konsern)	Produksjon og forvaltning av elektrisitet frå vasskraft	AS	100 %
Hardanger AKS AS	Varig tilrettelagt arbeid og produksjon av emballasje	AS	49,8 %
Hardangerrådet IKS	Offentleg administrasjon knytt IKS til næringsverksemd og arbeidsmarknad		34 %
Visit Hardangerfjord AS	Turistverksemd og destinasjonsselskap	AS	6,89 %
Vann Vest AS	Vatn- og avlaupsverksemd	AS	4,34 %
Hardanger og Voss næringshage AS	Organisasjon for å fremja regional næringsutvikling	AS	4,19 %
Interkommunalt arkiv i Hordaland IKS	Drift av arkiver	IKS	3,63 %
Eviny AS	Produksjon og distribusjon av energi	AS	0,99 %
BIR AS	Renovasjon og avfallshandsaming	AS	0,33 %
Kommunekraft AS	Handel med elektrisitet	AS	0,313
E134 Haukelivegen AS	Interesseorganisasjon for å fremja Hordalandsdiagonalen	AS	0,2 %
LL Det norske teatret	Utøvande kunstnarar og underhaldningsverksemd innan scenekunst	AS	> 0 %
Biblioteksentralen SA	Engroshandel med bøker, aviser og blader	SA	0,002 %
Tørvikbygd vasslag SA	Uttak frå kjelde, reinsing og distribusjon av vatn	SA	-
Vikøy vasslag SA	Uttak frå kjelde, reinsing og distribusjon av vatn	SA	-

Kommunale føretak og vertskommunesamarbeid er omfatta av ordinær forvaltningsrevisjon, og er derfor behandla i ROV-vurderingane knytt til dette. Stiftingar

og foreiningar er ikkje omfatta av regelverket om eigarskapskontroll eller forvaltningsrevisjon av selskap, og er derfor ikkje omtalt i ROV-vurderinga.

3 Gjennomførte og planlagde forvaltningsrevisjonar, eigarskapskontrollar og statlege tilsyn

3.1 Tidlegare gjennomførte forvaltningsrevisjonar av den kommunale verksemda

- Forvaltningsrevisjon av vedlikehald av offentlege bygg (2023/2024)
- Forvaltningsrevisjon av personalpolitikk med fokus på tilsetningsprosedyrar og vikarbruk (2022/2023)
- Rullering av plan for forvaltningsrevisjon (2022)
- Forvaltningsrevisjon av kvalitet, kompetanse og sjukefråvær i barnehagane (2021)
- Plan for forvaltningsrevisjon og eigarskapskontroll 2020-2024 (2020)
- Forvaltningsrevisjon av arbeidet med å sikre eit trygt og godt skulemiljø og bruk av IKT i grunnskulane (2019)
- Forvaltningsrevisjon av arbeidet med internkontroll (2018)
- Forvaltningsrevisjon av tilskotsforvaltning (2017)

3.2 Tidlegare gjennomførte forvaltningsrevisjonar i selskap

- Hardanger AKS (inkludert eigarskapskontroll) (2016)
- Hardangerrådet IKS (2016)
- Hardangerbrua AS (2014)

3.3 Tidlegare gjennomførte eigarskapskontrollar

- Eigarskapsforvaltning (2009/2010)

3.4 Tilsyn

Statsforvaltar og annan tilsynsmynde har gjennomført fleire tilsyn med Kvam herad dei siste fire åra. Sidan 2020 har det blitt gjennomført følgjande tilsyn:

- Tilsyn med økonomisk stønad til barnefamiljar (2020)
- Tilsyn med drikkevatn (2023 og 2020)
- Tilsyn med tvungen helsehjelp til personar utan samtykkekompetanse (2021)
- Tilsyn med særskild språkopplæring (2021)
- Tilsyn med kommunal beredskap og helseberedskap (2023)
- Tilsyn med skulemiljø og internkontroll (2023)

Det er nyleg gjennomført tilsyn med økonomisk rådgjeving tilsyn og trygt og godt barnehagemiljø. Vidare er det planlagt tilsyn med saksbehandlingstid for sakkyndig vurdering og tilsyn med heradet si forsøplingsmynde.

4 Forvaltningsrevisjon – oversikt over identifiserte risikoområder i forvaltninga

På bakgrunn av innsamla og analysert informasjon, vil vi i dette kapittelet samanfatte og vurdere risiko for svikt, feil og manglar i målinnfriing, regeletterleving, vedtaksoppfølging, effektivitet og internkontroll som er identifisert innan dei respektive verksemdsområda for Kvam herad som er gjennomgått.

Overskriftene i kapittel 4.1-4.7 følger den administrative organiseringa i Kvam herad, unnateke HR og økonomi som blir omtala under overskrifta 4.1 Sektorovergripande funksjonar.

Risikonivå er i tabellane farga med raud som representerer høg risiko eller gult som representerer middels risiko:

Fargesymbol	Skildring av risiko
	Høg risiko og/eller vesentlege område På områder som er merket med raudt meiner Deloitte på bakgrunn av framlagte data og analyse, at det kan vere høg risiko for svikt, feil og manglar i målinnfriing, regeletterleving, vedtaksoppfølging, effektivitet og internkontroll, og/eller at det har store konsekvensar for heradet dersom identifiserte risikoar skulle inntreffe.
	Middels risiko og/eller vesentlege område På områder som er merket med gult meiner Deloitte på bakgrunn av framlagte data og analyse, at det kan vere middels risiko for svikt, feil og manglar i målinnfriing, regeletterleving, vedtaksoppfølging, effektivitet og internkontroll, og/eller at det har middels store konsekvensar for heradet dersom identifiserte risikoar skulle inntreffe.

I tabellane under vil vi under kvar sektor omtale utvalde område og tema. Dette er område og tema som blir framheva i dei data som revisjonen har analysert. Det betyr at område der det ikkje eksplisitt er identifisert risiko ikkje er omtala.

Det blir kommentert dersom det er planlagt tilsyn eller gjennomført forvaltningsrevisjonar eller tilsyn dei siste åra innanfor dei områda og temaa som er omtala.

Under kvart område identifiserer vi dei hovudtema analysen viser at det er knytt risiko til. Dette vil vere naturlege moment som takast med i ein eventuell forvaltningsrevisjon.

Det er viktig å understreke at risikovurderingane er skjønsmessige, og at vurderingane er baserte på føreliggande informasjon. Kontrollutvalet kan vurdere risikoen knytt til dei ulike områda som forskjellig frå det som er føreslått her. Det er kontrollutvalet som til slutt skal vurdere og prioritere dei ulike områda, og avgjere rekkefølga for forvaltningsrevisjonsprosjekt i dei planane som blir lagt fram for heradsstyret.

Vi vil ta atterhald om at ikkje all informasjon som kjem fram er verifisert av leiinga i heradet.

4.1 Sektorovergripande funksjonar

I tillegg til sektorovergripande funksjonar som HR, har heradet ei eining for økonomi som består av rekneskap og personal, ei IT-avdeling og ei avdeling for avtale og analyse.

Tabell 2: Identifiserte risikoområde knytt til sektorovergripande funksjonar

Revisjonstema og identifiserte risikoar	Risiko- og vesentlegvurdering
Internkontroll	
Det ble gjennomført ein forvaltningsrevisjon av internkontroll i Kvam herad i 2018. Kvalitetssystemet Compilo blir nytta i heradet, mellom anna for å utarbeide rutinar og prosedyrar og for å melde frå om avvik. Systemet skal også nyttast for å gjennomføre risikovurderingar, men det blir rapportert av fleire at risikomodulen er utfordrande å bruke i praksis og at det blir etterlyst enklare reiskap. I undersøkinga blir det også opplyst om at fleire einingar ikkje har gjennomført overordna risiko- og sårbarheitsanalyse for sine tenester. I undersøkinga blir det peika på utfordringar med å melde frå om avvik, særleg knytt til helse, miljø og tryggleik (HMT). Det blir vidare vist til utfordringar med å etablere ein god avvikskultur innan fleire tenester og at det er ei risiko for manglande opplæring på området. Fleire leiarar har også peika på manglande kompetanse i HMT-arbeid. Samtidig blir det påpeika at det i heradet er ei auke i talet på avvik, men at desse ofte omhandlar bemanningsutfordringar. Det blir òg peika på at heradet opplever ei auke i avvik som blir meldt som er krevjande å følgje opp, særleg knytt til vald og trugslar. Fleire peikar også på manglande handtering og oppfølging av avvik.	• Risiko for at avvik ikkje blir meldt • Manglande risikovurderingar i tenestene • Risiko for manglande oversikt over vesentlege risikoar innan ulike tenestekområde • Risiko for manglande oppfølging av meldte avvik • Risiko for manglande kunnskap om HMT-arbeid i tenestene
Saksførebuing og vedtaksoppfølging	
I spørjeundersøkinga til folkevalde svarar dei fleste enten <i>ja</i> eller <i>delvis</i> på spørsmål om dei meiner det er systematiske manglar knytt til oppfølging av politiske vedtak. Samtidig svarar dei fleste <i>delvis</i> på om dei opplever at det er systematiske manglar knytt til saksførebuing. Vidare blir det peika på at det ved fleire høve blir lagt inn verbalpunkt i budsjett som følgje av at vedtak ikkje har blitt følgt opp. Det er også enkelte som opplever at det generelt tar lang tid for administrasjonen å følgje opp politiske vedtak. Fleire peiker også på manglande rapportering og viser mellom anna til mangelfulle og utdelege innstillingar i enkeltsaker, at sentral informasjon ikkje blir lagt ved skriftleg, men orientert om munnleg, og at folkevalde generelt har eit for dårleg avgjerdsgrunnlag i viktige politiske saker. Enkelte peikar også på at administrasjonen ved fleire høve ikkje overheld fastsette fristar. Kvam herad har kjøpt verksemdstyringsverktøyet Framsikt som mellom anna skal gi betre oversikt over status for politiske vedtak og som skal forenkle rapportering frå administrasjonen til dei folkevalde. Systemet	• Risiko for manglande kvalitet i saksførebuinga • Risiko for at politiske vedtak ikkje blir iverksett og tilfredsstillande følgt opp • Risiko knytt til samhandling mellom politisk og administrativt nivå

har blitt nytta dei siste åra, men enkelte opplever systemet som utfordrande å navigere i, og at måten administrasjonen nyttar systemet ikkje gir tilstrekkeleg og naudsynt oversikt for over oppfølging av politiske vedtak.

Berekraft, klima og miljø

I undersøkinga blir det peika på at heradet er utsett for høg risiko knytt til klimaendringar og at heradet dei siste åra har vore råka av klimarelaterte hendingar som har skapt fare for liv og helse, samt utfordringar knytt til å levere lovpålagde tenester.

Kvam herad har etablert eit klimabudsjett («Energi- og klimaplan 2021-2024») med mål for 2030 å redusera direkte klimagassutslepp med 55 % i høve referansenivå frå 1990. I budsjett for 2024 går det fram at dagens reduksjon i klimagassutslepp ikkje er tilstrekkeleg for å nå måla.

Utsleppstal frå Miljødirektoratet sitt klimarekneskap frå perioden 2009-2021 viser at Kvam herad har eit stabilt klimagassutslepp. For heradet som organisasjon er den høgaste utsleppskategorien knytt til kommunale bygg.

Det går vidare fram av økonomiplan for 2024-2027 at Kvam herad skal utforme ein «grøn innkjøpsstrategi» i 2024 som både tar omsyn til direkte og indirekte utslepp i anskaffingar.

- Risiko knytt til grønne innkjøp
- Klimarisiko
- Risiko for manglande måloppnåing
- Risiko for lite treffsikre tiltak
- Risiko for manglande etterleving av FNs berekraftsmål, mellom anna nr. 3 god helse og livskvalitet, nr. 6 rent vann og gode sanitærforhold, nr 13 stoppe klimaendringane, nr. 14 livet i havet og nr. 15 livet på land.

Kunstig intelligens

Bruk av kunstig intelligens er aukar i samfunnet, noko som gir effektivitetsgevinstar og potensielle risikoar for kommunane. Mellom anna kan kunstig intelligens bidra til å automatisere oppgåver, gi betre beslutningsgrunnlag gjennom analyse av data, og gi betre innbyggjarservice gjennom å handsame henvendingar raskare og med høg presisjon.

Risikoar er knytt til mellom anna manglande etisk og juridisk regulering knytt til bruk (t.d. personvern og informasjonstryggleik) og god opplæring av dei tilsette slik at ein sikrar forsvarleg bruk.

- Risiko knytt til opplæring av tilsette i forsvarleg og sikker bruk av kunstig intelligens
- Risiko for ivaretaking av personvern ved bruk av kunstig intelligens
- Risiko knytt til effektiv bruk av kunstig intelligens til å sikre kvalitet i arbeidsprosessar

Styring av investeringsprosjekt

Av årsmelding frå 2022 går det fram at Kvam herad har ei omfattande prosjektportefølje knytt til investeringar innan fleire ulike tenesteområde. Særleg stor er prosjektlista på vatn og avløp (VA) og bygg.

I intervju blir det framheva at det særskilt er risiko knytt til mindre investeringsprosjekt kor det mellom anna blir vist til at ein i fleire høve opplever manglande kontroll.

Investeringsprosjekta i heradet er i hovudsak lånefinansiert. Av tal frå KOSTRA går det fram at brutto investeringsutgifter i prosent av brutto driftsinntekter for 2022 var 18,9 % samanlikna med 12,5 % kommunegruppa. For 2023 er talet 11,2 % mot 12,4 % i kommunegruppa.

- Ikkje tilstrekkeleg styring av investeringsprosjekt
- Auke i utgifter for kommunen
- Vurderingar av risiko og vesentlege område

I risiko og vesentlegvurdering frå 2022 er det også peika på at heradet sine investeringsprosjekt nesten alltid blir dyrare enn estimert.

Økonomistyring

I risiko og vesentlegvurderinga frå 2022 blir det framheva at heradet har innført ein ny budsjettmodell og etablert innsparingskrav for einingane. Det blir vist til at det kunne ha vore interessant å gjennomføre ein forvaltningsrevisjon av budsjettmodellen etter nokre år.

I intervju i denne undersøkinga blir det peika på at ein opplever å ha gode system for økonomistyring. Likevel blir det peika på at budsjett, prognoser og faktisk resultat har avvik kvart år og at avvika stort sett er lik frå år til år. Det blir derfor stilt spørsmål ved om budsjettet som blir lagt fram kvart år er realistisk.

Kvam herad har også ein ibuande risiko som kraftkommune. Det blir årleg budsjettert med inntekter frå kraftsal og heradsstyret har vedtatt «Strategi for sal av kraft» for å oppnå stabile kraftinntekter over tid.

- Risiko for driftsunderskot

Bemanning og sjukefråvær

Gjennomgåande i undersøkinga blir det peika på utfordringar med å sikre naudsynt bemanning og tilstrekkeleg kompetanse innan fleire tenester. Mellom anna blir det i årsmelding frå 2022 framheva utfordringar med å rekruttere og behalde arbeidskraft innan helse og omsorg og oppvekst.

Sjukefråværsstatistikk per 30.09.2023 ligg på 8,9 % for heile heradet. Det er rapportert om store variasjonar i fråværsprosent og i intervju blir det peika på at enkelte einingar innan helse og omsorg har hatt eit fråvær opp mot 20 %.

Det går vidare fram av budsjett for 2024 og økonomiplan 2024-2027 at heradsstyret har løyvd 3 mnok over to år til eit prosjekt med mål om å auka grunnbemanning i helse og omsorg. Prosjektet har så langt vore avgrensa til Øysteseheimen og Tolomarka omsorg. Ved desse arbeidsstadane har ein kartlagt dagens bemanningssituasjon og er no i gang med å utarbeide nye bemanningsplanar og vurdera alternative arbeidstidsordningar.

I skulen blir det peika på at det har vore vanskeleg å skaffa kvalifiserte lærarvikarar og at det ved fleire høve har vore henta inn vikarar som manglar formelle kvalifikasjonar for å undervisa. Det blir også vist til at det å rekruttera kvalifisert personell særleg er ein utfordring i ytre delar av heradet. I årsmelding frå 2022 går det fram at det over den siste tida har vore ein aukande belastning på tilsette i skulane i Kvam herad. Dette skuldast mellom anna eit høgt sjukefråvær og utfordringar med å få nok kvalifiserte vikarar. Heradet peikar også på at det er størst sårbarheit ved dei minste skulane når det gjeld bemanning og eit avgrensa handlingsrom til å løyse desse utfordringane. Vidare blir det i årsmeldinga framheva at det har vore manglande kontinuitet i skuleleiarstillingar og manglande kapasitet til å følgje opp skulane frå skuleeigarnivå.

Det blei i 2022/2023 gjennomført ein forvaltningsrevisjon av personalpolitikk med fokus på tilsetningsprosedyrar og vikarbruk innan skulesektoren. Funn og lærdom frå dette prosjektet blir også nytta innan andre tenesteområde i heradet.

- Risiko for manglande personell
- Risiko for dårlege tenester innan fleire tenesteområde
- Risiko for regelbrot

Anskaffingar og kontraktoppfølging

I intervju blir det vist til at arbeidet med innkjøp er eit risikoområde i Kvam herad. Mellom anna blir det peika på at det over lengre tid vore utfordrande å tilsette ein ressurs med ansvar for innkjøp og oppfølging av inngåtte kontraktar. Det blir vist til at det særskilt er knytt risiko til innkjøp som blir gjort utanfor avtalar kommunen har gjennom innkjøpssamarbeidet med Bergen kommune og i tilfelle der heradet sjølv gjennomfører anbudsprosessen. Det blir peikt på at kontraktsoppfølginga på eigne inngåtte avtalar er tilfeldig og at det blir prioritert å inngå nye avtaler heller enn å følgje opp dei som allereie er inngått. Manglande oppfølging av kontraktar kan føre til at heradet indirekte medverka til uansvarlege arbeidsforhold og risikoar knytt til sosial berekraft.

- Risiko for regelbrot
- Risiko for budsjettoverskriding
- Risiko for manglande kontraktoppfølging
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sitt berekraftsmål nr 8. om anstendig arbeid og økonomisk vekst

Regelverket for offentlege anskaffingar er komplekst og stiller strenge krav til innkjøparar. Det er slik ein ibuande regulatorisk risiko på området. Frå 1. januar 2024 ble det også innført skjerpa krav om å vekta klima- og miljøomsyn i offentlege anskaffingar. Dette blir også i intervju framheva som ei utfordring og eit risikoområde.

I intervju blir det vidare peika på at det er ein betydeleg risiko for at heradet i små prosjekt ikkje fangar opp tilfelle kor det kan førekomme økonomisk misleghald.

Det blir også vist til at Kvam herad manglar ein tydeleg strategi og malverk for anskaffingar og kontraktoppfølging.

Kommunal beredskap

Statsforvaltar opna i 2023 eit tilsyn med kommunal beredskap og helseberedskap i Kvam herad. Av konklusjonen går det fram at Kvam herad ikkje har revidert heilskapleg risiko- og sårbarheitsanalyse frå 2015. Vidare blir det vist til at Kvam herad manglar ein plan for helsemessig og sosial beredskap og ein risiko- og sårbarheitsanalyse som dekker alle relevante tema innan dette område.

- Risiko knytt til handtering av alvorlege hendingar
- Risiko knytt til liv og helse

I kontrollutvalet har rådmannen i 2024 orientert om status for lukking av dei avvika statsforvaltar har påpeika. Det blir opplyst om at det framleis står att noko arbeid før forbetringsarbeidet er ferdig gjennomført.

4.2 Oppvekst

Oppveksteininga består av barnevern, PPT, helsestasjon, familiesenter, barnehagar og skular.

Tabell 3: Identifiserte risikoområde knytt til oppvekst

Revisjonstema og identifiserte risikoar

Risiko- og vesentlegvurdering

Tilpassa opplæring og spesialundervisning

I rullering av plan for forvaltningsrevisjon i 2022 blir det vist til at heradet har gjort eit omfattande arbeid knytt til særskilt sårbare born og unge. Både i spørjeundersøkinga til folkevalde og leiarar i administrasjonen er det likevel fleire som peikar på dette som eit risikoområde som det bør rettast merksemd mot dei komande åra.

Tal frå KOSTRA viser ei auke i elevar som får spesialundervisning det siste året, frå 10,4 % i 2022 til 11,4 % i 2023. Dette er noko høgare enn tilsvarande kommunar i kommunegruppa (KOSTRA-gruppe 5) kor talet på elevar som får spesialundervisning har vore høvesvis 9,5 % i 2022 og 9,7 % i 2023.

I intervju blir det også peika på at heradet ikkje etterlever frist for sakkyndig vurdering og at det i heradet er utfordrande å følgje opp vedtak om spesialundervisning i praksis, mellom anna som følgjer av bemanningssituasjonen i skulen. Auka i talet på elevar med spesialundervisning legg også eit press på kapasitet i PPT, noko som medfører ei auka risiko for at det førebyggjande systemarbeidet ikkje blir tilstrekkeleg prioritert. Dette er det også vist til i årsmelding for 2022 kor det går fram at det er framleis eit stort trykk på tilvisingar til PPT, tross eit fokus på å vidareutvikla system for førebyggjande arbeid, støttesystem og ordinær undervisning.

Frå 1. august 2024 trer ny opplæringslov i kraft med omfattande endringar knytt til spesialundervisning.

- Risiko for regelbrot
- Risiko for manglande oppfølging av elevar med særskilde behov
- Risiko for utilstrekkeleg tilrettelegging av undervisninga
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sine berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet og nr. 4 om god utdanning

Samhandling mellom tenester retta mot barn og unge

Det blir av fleire peika på at Kvam herad har utfordringar med å få på plass ei god samhandling mellom ulike tenester. Særleg blir det vist til ein risiko for manglande samarbeid mellom oppvekst og helsetenester.

Ein konkret risiko som blir framheva av fleire er at det tar for lang tid før utfordringar i barnehage og skule blir fanga opp og meldt frå om til andre tenester. Dette gjeld òg meldeplikt til barnevern og ei oppleving av at om meldeplikta hadde vore overhalde kunne fleire alvorlege hendingar og utfordringar vore løyst tidlegare. I årsmelding for 2022 går det også fram at barneverntenesta ikkje har fått gjennomført alle samarbeidsmøte slik som ønska på grunn av kapasitetsutfordringar.

Gjennomgåande i undersøkinga blir det også peika på ei auke i utfordringar knytt til rus og psykisk helse blant barn og unge og at det er ein risiko for at det systematiske familiearbeidet og tenester til sårbare familiar ikkje er tilstrekkeleg forankra på tvers av tenestene.

Det blir i årsmelding for 2022 vist til at det etter omorganisering i 2018, der familierettleiarane i barnevernet blei organisert i familiesenteret, har arbeid med tidleg og heilskapleg kommunal innsats på området ført til utfordringar knytt til tilgjenge, utviklingsarbeid og felles innsats i komplekse enkeltsaker. Samtidig blir det vist til at det har vore utfordrande å rette merksemd på tverrfagleg samarbeid på systemnivå grunna kapasitetsutfordringar.

Vidare blir det vist til at heradet har arbeidd med å etablere eit systematisk samarbeid mellom oppvekst og helse og omsorg og at det er stor vilje til å få til eit fungerande samspel på tvers av tenestene. Både i intervju og i budsjett for 2024 går det fram at det sidan 2020 er arbeidd godt med å implementere BTI-modellen (betre tverrfagleg innsats) i Kvam herad og at det er sett av ressursar for tilsetjing av ein koordinator

- Risiko for brot på regelverket
- Risiko for at ein ikkje fangar opp barn og unge med behov for oppfølging
- Risiko for manglande samordning og samarbeid mellom ulike tenester og aktørar om forebyggjande tiltak og tenester til barn og familiar.

som mellom anna skal arbeide for å koordinere implementeringsarbeidet utover 2024.

Trygt og godt skulemiljø for elevar og tilsette

Det blir peika av fleire på at arbeidet med trygt og godt skulemiljø i Kvam herad er eit risikoområde. I intervju blir det uttrykt at det dei siste åra har vore gjort eit omfattande arbeid med å utvikle betre system, men at det framleis er manglande etterleving og ikkje tilstrekkeleg praksis på område. I årsmeldinga for 2022 blir det også peika på at det i heradet har vore komplekse saker knytt til trygt og godt skulemiljø.

Det er som nemnd tidlegare i denne risiko og vesentlegvurderinga også gjennomført tilsyn med Øystese skule knytt til trygt og godt skulemiljø (2023) kor det blei avdekket fleire manglar ved varslings-, undersøkingss-, og tiltaksplikta. Administrasjonen orienterte hausten 2023 kontrollutvalet mellom anna om generelle rutinar i Kvam herad når det gjeld oppfølging av trygt og godt skulemiljø, på bakgrunn av tilsynet frå statsforvaltar.

Tal frå elevundersøkinga peiker også i retning av ei auke blant elevar som opplever mobbing, særleg på 10. trinn. For skuleåret 2023-2024 er det over ein av fem elevar i 10. trinn Kvam herad (21,6 %) som svarar at dei opplever mobbing på skulen. Gjennomsnitt i landet var på 10,9 %. Det er også fleire som peikar på eit aukande problem med vald og trugslar i skulen både mot elevar og tilsette.

Frå 1. august 2024 trer ny opplæringslov i kraft med endringar knytt til regelverket om trygt og godt skulemiljø.

- Risiko for at barn og unge opplever å ikkje ha eit trygt og godt skulemiljø
- Risiko for regelbrot
- Risiko knytt til læring og forbetningsarbeid
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sine berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet og nr. 4 om god utdanning

Barnevern

Det blir av fleire peika på at det er eit press på barneverntenesta i Kvam herad. Mellom anna blir det framheva at det over tid har vore for mange saker fordelt på kvar enkelt saksbehandlar, noko som gjer tenesta sårbar ved til dømes sjukefråvær og som kan auke risiko for feil og manglar. Av årsmelding frå 2022 går det fram at det har vore stor slitasje over tid på dei tilsette i tenesta, men at alle stillingsheimlar ved utgangen av året blir dekket.

Av KOSTRA tal går det fram at stillingar med fagutdanning per 1 000 barn 0-17 år ligg på 5,4 i 2023 mot 4,5 i 2022. Dette er likevel under snittet for kommunar i KOSTRA-gruppe 5 som ligg på 6,0 i 2023.

Tal frå Bufdir viser ei auke i fristbrot i undersøkingssaker i Kvam herad dei siste åra. Andre halvår 2023 er det rapportert om fristbrot i 38,1 % av alle undersøkingssaker, mot 5,4 % i resten av fylket.

Det går vidare fram av årsmelding frå 2022 at det har vore ein svak nedgang i tal meldingar til barnevernet. Fleire peikar likevel på at behovet er stort og at dette kan vere eit symptom på manglande samhandling mellom tenester til barn og unge og for høg terskel for å melde frå om bekymring til barnevernet. I intervju blir det også peika på at oppretting av familiesenteret kan ha ført til at innsatsen til barnevernet har vore dreidd for mykje i retning det førebyggjande arbeidet.

- Risiko for uforsvarlege tenester og regelbrot
- Risiko for alvorlege konsekvensar for enkeltindivid og familiar
- Risiko for manglande måloppnåing knytt til FN sitt berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet.

Det blir også peika på risiko for at barneverntenesta ikkje tilstrekkeleg grad følgjer opp vedtak frå statsforvaltar kor foreldre får medhald i si sak.

Trygt og godt barnehagemiljø (psykososialt barnehagemiljø)

Det blir opplyst at heradet som barnehagemynde har ført tilsyn på trygt og godt barnehagemiljø som følge av egne risikovurderingar. Alle utanom ein barnehage fekk avvik på området.

Det blir vist til at trygt og godt barnehagemiljø er eit tema som det blir arbeidd mykje med på systemnivå, men at det samtidig er eit område der det er utfordringar knytt til etterleving av rutinar og manglar knytt til praksis. Risikoane blir forsterka av eit høgt sjukefråvær i barnehagane.

- Risiko for uforsvarlege tenester og regelbrot
- Risiko for manglande læring og utvikling
- Risiko for manglande måloppnåing knytt til FN sitt berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet.

Helsestasjon- og skulehelsetenesta

I årsmelding frå 2022 går det fram at det er eit stort press på tenesta og det kjem stadig fleire oppgåver som skal løysast. Tenesta opplever at det er fleire unge som treng helsehjelp på bakgrunn av dårleg psykisk helse og utanforskap. Vidare blir det framheva at mottak av flyktningar i heradet har ført til at ein av helsesjukepleiarane har blitt flytta over til helsestasjon for flyktningar, noko som har redusert skulehelsetenestetilbodet til elevane i Kvam herad. Det blir også rapportert om avvik knytt til tenestekvalitet på området.

I årsmeldinga for 2022, i spørjeundersøkinga og i intervju blir det peika på rekrutteringsutfordringar i tenesta. Mangel på kvalifisert personell kan bidra til auka risikoen for at tenesta ikkje får utført alle lovpålagde oppgåver og vidare at dei ikkje når måla som er sett for tenesta.

- Risiko for uforsvarlege tenester og regelbrot
- Risiko for at ein ikkje fangar opp barn og unge med behov for oppfølging
- Risiko for manglande måloppnåing knytt til FN sitt berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet.

4.3 Helse og omsorg

Eining for helse og omsorg består av pleie og omsorgstenester (tenester til heimebuande, heildøgns omsorg og teneste til menneske med utviklingshemming), helsetenester (ergo- og fysioterapiteneste, rus og psykisk helse, legeteneste og Kvam legevakt), og NAV Kvam (sosialteneste og flyktningteneste).

Tabell 4: Identifiserte risikoområde knytt til helse og omsorg

Revisjonstema og identifiserte risikoar

Risiko- og vesentlegvurdering

Vedtakspraksis i forvaltningseininga

I fleire intervju blir det peika på risiko knytt til forvaltninga og vegen inn i helsetenestene i heradet. Mellom anna blir det framheva at det er risiko for manglande dialog mellom forvaltningseininga som fattar vedtak og dei som gir helsetenester til pasientar (t.d. tilsette i heimesjukepleie).

- Risiko for brot på regelverk
 - Risiko for mangelfulle vedtak for innbyggjarar
 - Risiko for manglande oppfølging av vedtak
 - Risiko for mangelfull samhandling mellom bestillar og utførar
-

Vidare blir det peika på behov for ein gjennomgang av system og rutinar knytt til det å fatte gode og presise vedtak.

Det blir også vist til risiko for manglande oppfølging av vedtak for å sikre at vedtaket er i tråd med pasienten sine behov dersom sjukdomsbilete blir endra. Vidare blir det vist til at det er behov for ein gjennomgang av rutinar for skriving av vedtak

Pleie og omsorg

I intervju blir det peika på at det har vore økonomiske avvik innan pleie og omsorg over tid. Det blir også vist til ei oppfatning av at det i heradet er eit behov for større dreining av ressursar frå institusjonstenesta til heimeteneste for å løyse framtidas utfordringar. Det blir av enkelte framheva at det innan pleie og omsorgstenestene har vore styringsutfordringar knytt til for lave budsjetttrammer og ei utfordring med å tilpasse organisering og drift til eit landskap som stadig er i endring. I følge Kvam herad sin planstrategi for 2020-2023 blir det vist til at fram mot 2044 vil dei yngre aldersgruppene utgjere ein mindre del av befolkninga, medan delen eldre vil auka. I følge demenskartet.no viser prognosane at det også vil vere ei betydeleg auke i personar med demens, frå 2,78 % i 2020 til 5,36 % i 2050.

Videre blir det peika på at det i heradet er utfordrande å levere dei timane tenestemottakarar har vedtak om i heimetenesta. Det blir også vist til tidstjuvar i tenesta, noko som kan medføre konsekvens for tenestetilbodet og kvalitet i tenestene. Det blir også peika på manglande rutinar, at oppfølginga blir personavhengig og at tenesta er sårbar ved skifte av tilsette. Sjølv om fleire opplever at pleie og omsorgstenestene i Kvam herad er gode blir det også peika på ei utfordring med å blant anna tilpasse heimetenesta til ufrøye yngre.

Av KOSTRA tal går det fram at heradet i 2023 har 0,52 årsverk per brukar av omsorgstenester samanlikna med 0,56 for kommunegruppa. I årsmelding for 2022 blir det elles rapportert om at talet på brukarar og tal på vedtakstimar har vore stabilt i heimetenesta samanlikna med tidlegare år.

Det har i Kvam herad vore gjennomført ei større omorganisering av pleie og omsorgstenesta, mellom anna med mål om at fleire tenestemottakarar skal klare seg sjølve og bli buande heime lenger. I tidlegare risiko og vektlegging frå 2022 er det blitt peikt på at det ville vore interessant å sjå nærare på organiseringa i ein forvaltningsrevisjon etter nokre år.

- Risiko for at brukarar ikkje får tenesta dei har vedtak på
- Risiko for manglande rutinar og sårbare tenester
- Risiko for dårleg kvalitet i tenestene
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sitt berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet

Psykisk helse og rustenester

Det blir i årsmelding for 2022 peika på eit stort press på psykisk helse og rustenestene i heradet og ei auke i unge som opplever dårleg psykisk helse, utanforskap og som treng psykisk helsehjelp. Samtidig går det fram av årsmeldinga at tenesta ser ein auke i tilvisingar, særleg for ukrainske flyktningar.

Videre blir det peika på at det generelt tar for lang tid før utfordringar blir fanga opp og at det ikkje i tilstrekkeleg grad blir arbeidd førebyggjande i heradet. Ei utfordring som fleire også peiker på er knytt til samhandling

- Risiko for at tilbod om tenester til personar med psykisk helse og rusutfordringar ikkje er tilstrekkeleg
- Risiko for manglande førebyggjande tiltak
- Risiko for manglande samhandling
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sitt berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet

mellom ulike kommunale tenester, særleg i grenseoppgangen mellom rus og psykisk helse og oppvekst.

Det blir vidare vist til eit manglande behandlingstilbod, særleg for vaksne med rus og psykisk helseutfordringar. Det blir også vist til ei risiko for at tenestene ikkje yter likeverdige tenester og at enkelte tenestemottakarar får betre helsehjelp enn andre og at vedtak som blir fatta ikkje blir godt nok evaluert.

Tal frå KOSTRA viser at årsverk av psykiatriske sjukepleiarar (per 10 000 innbyggjarar) ligg på 2,9 for 2022 mot snittet i kommunegruppa på 6,8. Samtidig er tal på psykologar i den kommunale helse- og omsorgstenesta (per 10 000 innbyggjarar) 2,3 i 2022 samanlikna med 0,9 i kommunegruppa.

Flyktningtenester og integrering

I årsmelding for 2022 går det fram at Kvam herad har busett eit historisk høgt tal flyktningar, noko som har ført til auka arbeidspress på dei tilsette, særleg i flyktningtenesta og sosialtenesta.

Tal frå IMDi viser at det blei busett 74 flyktningar i Kvam herad i 2022, mot oppmoda busetting av 95 (vedtak om 95). For 2023 var talet på busette flyktningar 48 mot ei oppmoding på 90 (vedtak om 45). Det blir også i undersøkinga peika på utfordringar med å sikre bustader til flyktningar og vist til eit press på leigemarknaden i heradet og mangel på kommunale bustader.

Det blir vidare trekt fram utfordringar med å gi introduksjonsprogram for flyktningar på fulltid med 37,5 timer og at er tilbod om norskundervisning for få dagar i veka i Kvam herad. Fleire peiker også på at introduksjonsprogrammet ikkje er i tilstrekkeleg grad rusta til å handtera auka behov som følger av mottak av ukrainske flyktningar.

Vidare blir et vist til at det er vanskeleg å få deltakarar i introduksjonsprogrammet raskt nok ut i språkpraksis.

Kvam herad har etablert ein strategiplan for integrering for 2021-2025. Det blir likevel peika på utfordringar med å følgje opp målsettingar i planen.

- Risiko for at strategi ikkje blir følgt og målsettingar ikkje blir innfridd.
- Risiko for utilstrekkeleg introduksjonsprogram
- Risiko for mangelfull bustadplanlegging
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sine berekraftsmål nr 3 om god helse og livskvalitet, nr. 4 om god utdanning, nr. 8 om anstendig arbeid og økonomisk vekst og nr. 10 om mindre ulikskap

Sosiale tenester i NAV

I undersøkinga blir det peika på at dei sosiale tenestene i heradet ikkje i tilstrekkeleg grad sikrar eit klart og tydeleg språk i kommunikasjonen med brukarane. Vidare blir det reist spørsmål ved om tenesta sitt ansvar for å gi opplysning, råd og rettleiing til innbyggjarane blir godt nok utført.

I årsmeldinga for 2022 går det fram at sosialtenesta har eit samla mindreforbruk på 2,4 mnok som skuldast lågare utbetalingar til økonomisk sosialhjelp, kvalifiserings- og introduksjonsordninga. I budsjett for 2024 og økonomiplan 2024-2027 går det fram at tenesta den høge busettinga av flyktningar i 2022 og 2023 auka presset på tenesta og særleg retta mot overgang frå sosialstønad til arbeid. Situasjonen framover er også usikker. Det blir også peika på risiko for at heradet ikkje når mål, følgjer opp vedtak eller etterlever regelverk knytt til arbeidsretta oppfølging av vaksne med sosialhjelp som hovudinntekt.

- Risiko for regelbrot
- Risiko for manglande oppfølging av brukarar
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sine berekraftsmål nr 3 om god helse og livskvalitet, nr. 4 om god utdanning, nr. 8 om anstendig arbeid og økonomisk vekst og nr. 10 om mindre ulikskap

Tal frå KOSTRA viser at det er ei auke i talet på sosialhjelpstilfelle på 2,1 til 2,8 % frå 2022 til 2023. Gjennomsnittet for kommunegruppa desse to åra er på 2,4 i 2022 og 3,0 i 2023. Vidare er gjennomsnittleg stønadstid for sosialhjelpstilfelle 5 månader i heradet samanlikna med eit gjennomsnitt på 4,3 månader i kommunegruppa for 2023.

Talet på mottakarar med sosialhjelp som hovudinntektskjelde er 37,6 % i Kvam herad samanlikna med 36,1 % i kommunegruppa.

Miljøretta helsevern

Det blir i intervju peika på at miljøretta helsevern er eit stort og utfordrande område i Kvam herad, og det er ein risiko for at ein ikkje får utført arbeidet godt nok, inkludert gjennomføring av planlagde tilsyn.

I årsmelding frå 2022 blir det opplyst om at det har vore arbeid lite med miljøretta helsevern i 2022, at nokre saker som er meldt inn er løyst, men at det ikkje har vore utført planlagde tilsyn på området. Det blir også vist til eit ynskje og behov for ein samarbeidsavtale med kompetansemiljø innan miljøretta helsevern med nabokommunar, men at det ikkje har vore konkret framdrift på område i 2022.

Eit tidlegare tilsyn av heradet sitt arbeid med tilsyn med miljøretta helsevern i barnehagar og skular i 2019 påpeika svikt i heradet si styring av arbeidet med tilsyn på området med risiko for helse og trivsel til barn i barnehagar og skuleelevar. Tilsynsmyndigheita har vurdert at tiltaka som heradet sette i verk etter tilsynet var tilstrekkelege.

- Risiko for regelbrot
- Risiko for manglande systematisk tilsynsverksemd
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sitt berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet

Tenester til personar med nedsett funksjonsevne

Det blir framheva av fleire at dei opplever tenester til menneske med utviklingshemming som mangelfull og at pårørande i liten grad blir følgt opp av heradet. I budsjett for 2024 og økonomiplan 2024-2027 blir det vist til at det i heradet er vanskeleg å få nok avlastingsheimar for unge brukarar og at det er eit auka behov for brukarstyrt personleg assistent (BPA) og støttekontakt for menneske med nedsett funksjonsevne.

Det blir også stilt spørsmål ved om kvalitet i tenesta er tilfredsstillande i forsterka bufellesskap. Mellom anna blir det vist til utfordringar med å sikre tilstrekkeleg bemanning og kompetanse i forsterka bufellesskap, og at lokasjonane som blir nytta ikkje er eigna til å gi gode tenester for desse brukarane.

Det blir vidare peikt på at heradet har potensiale for betring når det gjeld samhandling i tenestene for denne brukargruppa.

Av tal frå Helsedirektoratet går det fram at det i 2021 og 2022 var høvesvis 12,7 % og 14,5 % av personar med psykisk utviklingshemming som har vedtak om dagaktivitetstilbod samanlikna med 33,4 % i 2021 og 2022 på landsbasis.

I Kvam herad sin habiliteringsplan (2020-2025) går det fram at heradet ikkje har ei total oversikt over brukarar med habiliteringsbehov. Det går vidare fram av årsmelding frå 2022 at det har vore ei auke i søknadar til avlastinga og at det grunna stort aldersspenn er utfordrande å planleggja og organisera gode tilbod.

- Risiko for regelbrot
- Risiko for manglande tilgang på bustadar
- Risiko for manglande samhandling
- Risiko for manglande dagaktivitetstilbod
- Risiko for manglande oppfølging av pårørande
- Risiko for utilstrekkeleg kvalitet i tenestene
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sitt berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet

Legetilbod

I årsmelding frå 2022 blir det vist til at Kvam herad i mange år har hatt eit stabilt fastlegekorps, men at heradet no opplever utfordringar med å rekruttera nye fastlegar til ledige heimlar. Det blir mellom anna vist til at heradet ikkje har greidd å rekruttera ny lege til ledig heimel ved Helsebanken legekantor. Utfordringane med å få dekkja behovet har ført til auka ressursbruk på innleige av fastlegevikarar.

- Risiko for manglande tilgjenge av fastlegar
- Risiko for manglande måloppnåing av FN sitt berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet

Tal frå KOSTRA viser at det i 2020 og 2021 ikkje var pasientar på liste utan lege, men at dette bildet endra seg til høvesvis 8,5 % i 2022 og 6,8 % i 2023.

4.4 Plan og byggesak

Under eining for plan og byggesak ligg plan, byggesak, oppmåling og geodata og kommunegeolog.

Tabell 5: Identifiserte risikoområder knytt til plan og byggesak

Revisjonstema og identifiserte risikoar

Risiko- og vesentlegvurdering

Overordna planarbeid

I intervju blir det peika på utfordringar med planarbeidet i heradet, mellom anna at planar er for omfattande og manglar realisme. Samtidig blir det vist til at heradet har fleire utdaterte planar og manglande kopling mellom gjeldande planar og grunnlaget inn i budsjettarbeidet. Det blir også uttrykt bekymring for at temaplanar ikkje blir nytta aktivt som eit styringsverktøy, men i stor grad blir lagt til side etter dei er blitt vedtekne. Temaplanar blir det også uttrykt bekymring for at ikkje blir nytta aktivt som eit reiskap, men i stor grad blir lagt til side etter dei er blitt vedtekne.

- Risiko for manglande planar innan ulike tenestekområde
- Risiko for at planar ikkje blir nytta aktivt som styringsverktøy

Det blir også framheva av fleire at planarbeidet ofte tek for lang tid og at grunna at fleire vesentlege forhold endrar seg i langvarige planprosessar er planane nesten utdaterte når dei er ferdigstilt.

Plan- og byggesakshandsaming

I årsmelding frå 2022 går det fram at byggesaker i stor grad blir handsama i tråd med sakshandsamingsfristar i plan- og bygningslova, men at det er nokre avvik på enkelte byggesaker.

- Risiko for regelbrot
- Risiko for manglande kvalitet i tenesta

Tal rapportert frå heradet til KOSTRA viser at heradet si gjennomsnittlege sakshandsamingstid for byggesøknadar med 12 veker frist i 2023 var på 28 dagar (4 veker). I 2021 og 2022 var gjennomsnittleg sakshandsamingstid på høvesvis 66 og 60 dagar, altså under 12 veker. Gjennomsnittleg sakshandsamingstid i byggesaker med 3 veker frist var i 2023 på 12 dagar.

Det blir i undersøkinga stilt spørsmål ved kva som er årsaka til at Kvam herad har mange dispensasjonssaker og enkelte uttrykker bekymring for

om dispensasjonar frå arealplan blir tilstrekkeleg følgt opp med tilsyn i etterkant. KOSTRA-tal viser 17,7 % av innvilga byggesøknadar i heradet i 2023 medførte vedtak om dispensasjon frå plan. Gjennomsnittet for samanliknbare kommunar i kommunegruppa same året var på 18,1 % av innvilga byggesøknadar.

Tilsyn og ulovlegheitsoppfølging

Det er fleire som i undersøkinga peiker på at Kvam herad ikkje gjennomfører lovpålagde tilsyn etter plan- og bygningslova. Det blir mellom anna peika på at heradet ikkje har naudsynt kompetanse og kapasitet til å gjennomføre slike tilsyn. Vidare blir det også stilt spørsmål ved om heradet i tilstrekkeleg grad gjennomfører ulovlegheitsoppfølging og om pålegg om utbetring blir følgt opp i praksis.

- Risiko for regelbrot
- Risiko for manglande oversikt over og utbetring av ulovlege tiltak
- Risiko for manglande kompetanse og kapasitet

KOSTRA-tal for 2023 viser at heradet gjennomførte tilsyn med totalt 8 byggesaker i 2023 og 1 ulovlegheitsoppfølging ved ikkje omsøkt byggeverksemd. Samanliknbare kommunar hadde same året i snitt 266 byggesaker med tilsyn og 35 ulovlegheitsoppfølgingar ved ikkje omsøkt byggeverksemd.

4.5 Samfunn, næring og kultur

Under eining for samfunn, næring og kultur, ligg bibliotek, næring, landbruk, kultur og kino, kulturskule og folkehelse.

Tabell 6: Identifiserte risikoområde knytt til samfunn, næring og kultur

Revisjonstema og identifiserte risikoar

Risiko- og vesentlegvurdering

Kultur

Ifølgje KOSTRA-tal er netto driftsutgifter til kultursektoren i prosent av heradet si totale netto driftsutgifter på 3,8 % i 2022 og 3,9 % i 2023. Dette er relativt likt som gjennomsnittet for kommunegruppa (4,0 % i 2022 og 4,1 % i 2023).

- Risiko for manglande tilbod til barn og unge
- Risiko knytt til forvaltning og oppfølging av tilskotsmidlar

I spørjeundersøkinga blir det framheva at det i heradet manglar gode fritidstilbod og møteplassar for barn og unge. I budsjett for 2024 og økonomiplan 2024-2027 går det fram at kulturskulen har 470 elevplassar og 96 elevar på venteliste. Det blir også peika på utfordringar knytt til samarbeid og eit behov for auka ressursar for å leggja gode planar for samarbeid som sikrar god kvalitet og kontinuitet i kulturskuletilbodet.

I årsmeldinga frå 2022 blir det opplyst om at Kvam herad har deltatt på eit pilotprosjekt saman med Bufdir om ordninga med fritidskort. I intervju blir det peika på at dette i stor grad har vore ein suksess.

Det går fram av intervju at heradet gir mange tilskot til frivillige organisasjonar og lag. Vidare blir det vist til at, sjølv og heradet opplever å ha gode og system og rutinar for å følgje opp tilskot, er det fleire døme på manglande dokumentasjon for tilskot til kulturinitiativ.

4.6 Teknisk og informasjon

Teknisk og informasjon består av fellessekretariat, brann og redning, kommunalteknikk (renovasjon, VA, kommunale vegar og parkanlegg) og bygg og eigedom (forvaltning, drift og vedlikehald). Tekniske tenester og informasjon har også ansvar for informasjonstryggleik og arkivtenester.

Tabell 7: Identifiserte risikoområder knytt til teknisk og informasjon

Revisjonstema og identifiserte risikoar	Risiko- og vesentlegvurdering
Vatn og avløp (VAV)	
Det blir i undersøkinga vist til at heradet har eit stort etterslep når det gjeld fornying av vatn og avløpsrør, men at det dei siste åra har vore gjennomført fleire store prosjekt på område. I budsjett for 2024 og økonomiplan for 2024-2027 blir det peika på manglande personell til å gjennomføre og følgje opp kontroll av private avløpsanlegg og at det manglar ein plan for det systematiske arbeidet på dette område. Vidare blir det peika på risiko for at heradet ikkje klarer å gjennomføre nok prosjekt på VAV knytt til vedtekne politiske planar, som mellom anna skuldast omfang og manglande personell med kjennskap til kommunal infrastruktur. Når det gjeld overvatn blir det peika på at det i fleire område i heradet blir gjennomført saneringsprosjekt, men at det ofte er ei utfordring å få avklart om overvatn er eit kommunalt eller privat ansvar i det enkelte tilfelle. Nye krav frå EU i høve nytt avløpsdirektiv gjeldande frå 2027 kan medføre auka kostnader for heradet og ein risiko for omfattande investeringsbehov.	• Risiko for etterslep • Risiko for dårleg vasskvalitet • Risiko for manglande systematisk kontroll av private avløpsanlegg • Risiko for manglande vedtaksoppfølging • Risiko knytt til måloppnåing av FN sine berekraftsmål nr. 3 om god helse og livskvalitet og nr. 6 om reint vatn og gode sanitærforhald
Informasjonstryggleik og personvern	
Det blir i undersøkinga peika på informasjonstryggleik og personvern som risikoområde. Det blir mellom anna stilt spørsmål om system og rutinar er på området er gode nok, og i intervju blir det vist til personvernsvik innan barneverntenesta der opplysningar blei sendt til feil mottakar. I risiko og vesentlegvurdering frå 2022 blir det peika på at heradet har utarbeidd ein strategi for informasjonstryggleik, men at det blir stilt spørsmål ved om målsettinga blir nådd og om strategien er tilstrekkeleg kjent og tatt i bruk.	• Risiko for regelbrot • Risiko for datainnbrot og tap av verdiar • Risiko for at personopplysningar kjem på avvege
Brann og redning	

Det blir peika på at det i 2022 har vore arbeidd med ei risiko- og sårbarheitsanalyse innan brann og redning og at funn tydar på fleire forbettringspunkt.

I budsjett for 2024 og økonomiplan 2024-2027 går det fram at det framleis skjer store endringar på området og at det mellom anna blir arbeidd med å oppdatere risiko-, førebyggjande-, og beredskapsanalyse og, sørge for at innsatsstyrken er kompetent, utrusta og får gjennomført tilstrekkeleg øvingar. Det blir også arbeidd med å følgje opp gjeldande brannordning og gjennomføre førebyggjande brannvern.

I intervju blir det vist til at brannsikring av kommunale bustader er ei utfordring i heradet og at det har vore tilløp til brann ved fleire høve.

- Risiko for manglande handtering av alvorlege hendingar

4.7 Kommunale føretak

Kommunale føretak er omfatta av ordinær forvaltningsrevisjon. Kvam herad eig det kommunale føretaket Kvammabadet KF.

Tabell 8: Identifiserte risikoområder knytt til kommunale føretak

Kommunale føretak	Risiko- og vesentlegvurdering
Kvammabadet KF	
Kvammabadet KF er eit selskap som står for drift av badeanlegg til skule og ålmenta. Seksjonen til Kvammabadet KF utgjer saman med tilstøytane seksjonar eigd av Hardangerbadet Eigedom AS og Almeland Eigedom AS, opplevingssenteret Hardangerbadet. Når bassenganlegget ikkje er nytta til kommunale føremål, kan Kvammabadet KF leige ut anlegget til kommersiell drift. I årsmelding for 2022 går det fram at årsrekneskapen til Kvammabadet KF blei gjort opp med eit underskot på kr. 1 000 000 i 2021. I undersøkinga blir det peikt på at Kvammabadet KF har gått med underskot dei påfølgjande åra. I årsmeldinga for 2022 blir det peikt på at samarbeids- og driftsavtalen med Hardangerbadet AS og Hardangerbadet stadfestar i pkt. 6.3 i avtalen at dersom KF sin del av billettinntektene ikkje dekker KF sine kostnader til drift, forvaltning og vedlikehald av KF-seksjonen det aktuelle året, skal Hardangerbadet kvart år dekke det resterande etter påkrav frå Kvammabadet KF. I undersøkinga blir det derimot trekt fram at det er ei klar forventning frå eigarane av Hardangerbadet om at heradet skal dekke opp for underskot slik at årsrekneskapen til Kvammabadet KF skal gå i null. Kvammabadet KF har også eit viktig samfunnsansvar i arbeidet med å initiere fysisk aktivitet blant innbyggjarane og førebygge utanforskap gjennom aktivitet.	• Risiko knytt til system og rutinar for økonomistyring • Risiko for manglande etterleving av samarbeids- og driftsavtale • Risiko knytt til system og rutinar for eigarskapsforvaltning • Risiko knytt til rapportering frå selskap

5 Risiko i heradet si eigarstyring og selskap

5.1 Innleiing

Basert på innsamla og analysert informasjon vil vi i dette kapittelet samanfatta og vurdere risiko knytt til heradet sin **eigarstyring** og i heradet sine **selskap**.

For å undersøka heradet sin **eigarstyring** blir det gjennomført **eigarskapskontroll**. Fokus er på heradet si forvaltning av eigarskapet (eitt eller fleire). Typiske risikoområde som blir undersøkt og vurdert i ein eigarskapskontroll inkluderer system og rutinar for oppfølging av eigarskap, rutinar for val av styremedlemmar, opplæring av styremedlemmar og rapportering til heradsstyret. Selskap som er omfatta av eigarskapskontroll er AS, IKS, kommunalt oppgåvefelleskap (KO) og samvirkeforetak (SA).

Dersom det er behov for å gjere nærare undersøking av sjølve selskapet kan det også gjennomførast **forvaltningsrevisjon** av selskapet. Då vil ein kunne gjennomføre forvaltningsrevisjon av selskapet si drift og tenester, til dømes om selskapet driv i samsvar med lover og reglar og på ein økonomisk forsvarleg måte. Det er også mogleg å kombinere eigarskapskontroll og forvaltningsrevisjon i selskap i ei og same undersøking. Figuren under gir ein illustrasjon av dei to formene for kontroll.

Figur 3 Eigarskapskontroll og forvaltningsrevisjon i selskap

I 5.2 blir det gitt ei oversikt over alle selskap heradet har eigarinteresser i. Vidare vil vi i 5.3 beskriva konkrete risikoområde knytt til heradet si eigarstyring og i heradet sine selskap, basert på innhenta data og oversikta over alle selskap i 5.2. Vurderinga av konkrete risikoområde i 5.3 er basert på påvist risiko gjennom intervju eller andre data, samt tema knytt til eigarstyringa, eller selskap, som enno ikkje er undersøkt i Kvam herad. I tillegg er det andre element av risiko og vesentlegheit som er teke med i vurderinga, mellom anna knytt til storleik på eigarandel, økonomi og føremål med selskapet. Desse elementa går fram av dei tre kolonnane lengst til høgre i tabellen i 5.2 og kan oppsummerast slik:

- **Heileigde selskap**, eller selskap der Kvam herad har ein vesentleg eigardel
- **Økonomisk risikoscore** – score basert på vurdering av tal for siste års inntening, soliditet, likviditet og effektivitet
- **Økonomisk verdiskaping** - selskap som forvaltar vesentlege økonomiske verdier og/eller som kan gi økonomisk gevinst (utbyttemoglegheit) eller har tapspotensiale for heradet

- **Tenestetilbod til utsette brukargrupper** – til dømes VTA-bedrifter (varig tilrettelagt arbeid) og arbeidstreningsverksemdar som tilbyr arbeidsplass til ei sårbar gruppe
- **Utviklingsarbeid** - selskap som driv med utviklingsarbeid for å bidra til å nå viktige kommunale målsetjingar, til dømes knytt til
 - bustadtilbod
 - helse
 - ansvarleg forbruk og produksjon
 - klima og/eller berekraft
 - infrastruktur
 - næringsliv
 - innovasjon
- **Samfunnskritiske tenester** - selskap som tilbyr samfunnskritiske tenester direkte til innbyggjarane, til dømes innan vatn, renovasjon og avløp (VAR), energi eller brann og redning

I alle heradet sine eigarskap, enten delen er stor eller liten, ligg det ein potensiell omdømmerisiko dersom selskapet ikkje driv i samsvar med lover og reglar. Det same gjeld dersom heradet sitt eigarskap ikkje blir ivareteke i samsvar med anerkjente prinsipp for god eigarstyring.

Det er viktig å understreke at risikovurderingane er skjønsmessige, og vurderingane er basert på tilgjengeleg informasjon. Kontrollutvalet kan vurdere risiko knytt til dei ulike områda som forskjellig frå det som er foreslått her. Det er difor kontrollutvalet som til slutt skal vurdere og prioritere dei ulike områda, og avgjere rekkefølge for forvaltningsrevisjonsprosjekt og eigarskapskontrollar i dei planane som blir lagt fram for heradsstyret.

Det må takast atterhald om at ikkje all informasjon som kjem fram er verifisert av leiinga i heradet eller i selskapa det gjeld.

5.2 Oversikt over heradet sine eigarskap

Kvam herad har eitt heileigd selskap, eigarinteresser i fire selskap saman med andre kommunar og/eller fylkeskommunar, og eigarinteresser i fem selskap der det også er private og/eller statlege eigarar. Heileigde og deleigde selskap saman med andre kommunar kjem inn under kommunelova §§ 23-6 og 24-10. Desse selskapa har Kvam herad full innsynsrett i og kan gjennomføre forvaltningsrevisjon og eigarskapskontroll av.

Selskap heradet eig saman med andre ikkje-kommunale aktørar kjem ikkje inn under innsynsretten etter kommunelova §§ 23-6 og 24-10. Dette er ofte aksjeselskap med innslag av private eller statlege eigardelar eller samvirkeforetak. Det kan gjennomførast eigarskapskontroll av slike selskap (sidan dette handlar om heradet sin forvaltning), men for å gjera forvaltningsrevisjon som krev innsyn i selskapet må dette skje ved at styret i selskapet samtykkjer til innsyn.

Tabellen under gir ei oversikt over selskapa heradet har eigarskap i, med informasjon om bransjen selskapet er ein del av, selskapet sitt føremål og heradet sine mål med eigarskapet, heradet sin eigardel, vurdert økonomisk risikoscore og aktuelle nøkkelpunkt som seier noko om ibuande risiko og vesentlegheit. Talgrunnlaget for risikoscoren, samt utfyllande informasjon om selskapa ligg i eigne tabellar i vedlegg 1.

Tabell 9 Oversikt over selskapa heradet eig eller har eigardelar i

Selskap	Bransje	Føremål/mål med eigarskap ²	Eigar-del	Økonomisk risikoscore ³	Annan aktuell risiko
Kvam Energi AS	Energiforsyning	Forvaltar store økonomiske verdier i tillegg til generell samfunnsnytte, arbeidsplassar og beredskap lokalt.	100 %	3,91	• Heileigd selskap • Samfunnskritiske tenester • Økonomisk verdiskaping
Hardanger AKS AS	Arbeidsinkludering	Hardanger AKS er ei kompetanseverksemd der arbeidsinkludering og opplæring er den primære målsettinga. Verksemda skal bidra til å auke opplevinga av eigen livskvalitet for alle tilsette og skape eit inkluderande miljø for læring og kvalifisering gjennom målretta- og metodisk rettleiing, deltaking og opplæring innan produksjon av varer og tenester. Verksemda skal styrke den enkelte sin moglegheit i det ordinære arbeidslivet, og skape varige arbeidsplassar for dei som ikkje kan gjera seg nytte av ordinære arbeidstilbod.	48,1 %	3,75	• Tenestetilbod til utsette brukargrupper
Hardangerrådet IKS	Politisk samarbeid	Hovudoppgåva er å styrkja regionen gjennom større grad av forpliktande samarbeid. Samarbeidet skal leggja til grunn deltaking frå likeverdige partar og skal vera eit supplement og ei støtte til kommunane si eiga verksemd.	34 %	3,60	• Utviklingsarbeid
Visit Hardangerfjord AS	Turisme	Selskapet samordnar reiselivsmarknadsføring i Hardangerregionen og gjennomfører tiltak som kan bidra til å styrke reiselivsnæringa i regionen.	6,89 %	2,42	• Utviklingsarbeid
Vann Vest AS	Vatn og avlaup	Kompetansesenter for vass- og avlaupstenester, med tenester og produkt som driftsassistanse eller driftsansvar, kvalitetssikring, analyseverksemd, opplæring, erfaringsutveksling og informasjonsverksemd.	4,34 %	3,10	• Samfunnskritiske tenester
Hardanger og Voss Næringshage AS	Næringsutvikling	Fremja næringsutvikling og vekst i regionen.	4,19 %	3,86	• Utviklingsarbeid

² Ein del selskap har lange føremål. For desse gir tabellen ei kort versjon, medan føremål slik det kjem fram i eigarskapsmeldinga er å finne i tabellane med meir informasjon om selskapet i vedlegg 1.

³ Skala frå 1-5, der 1 er lågaste mogelege poengsum og 5 er høgaste mogelege poengsum.

Interkommunalt arkiv i Hordaland ISK	Arkivtenester	Samarbeid med andre kommunar for å sikra at verdifullt arkivmateriale i deltakarkommunane blir tatt vare på og sikra som informasjonskjelder for samtid og ettertid, og gjort tilgjengeleg for offentleg verksemd, forskning og andre administrative og kulturelle formål, jf. arkivlova § 6	3,63 %	NA	• Samfunnskritiske tenester
Eviny AS	Energiproduksjon	Produksjon, overføring, distribusjon og omsetting av energi samt annan verksemd knytt til desse områda.	0,9 %	4,22	• Samfunnskritiske tenester • Økonomisk verdiskaping
BIR AS	Renovasjons-selskap	Kvam heradsstyre vedtok i sept. 2003 at Kvam skulle gå inn som medlem i BIR (sak 032/04), HST- 095/03. Hovudføremålet er politisk då BIR AS utfører heradet si lovpålagte innsamling, transport og handsaming av hushaldnings- og næringsavfall, samt produksjons-, nærings- og spesialavfall.	0,33 %	3,49	• Samfunnskritiske tenester
Kommunekraft AS	Handel med elektrisitet	Formidle aksjeeigarane si disponible kraft, som konsesjonskraft, og drive anna verksemd knytt til slik formidling.	0,313	-	• Økonomisk verdiskaping
E134 Haukelivegen AS	Infrastruktur	Arbeider for å fremja Hordalandsdiagonalen, og få ei løysing som gjev stort mogleg nytte for Kvam.	0,02 %	3,84	• Utviklingsarbeid
Biblioteksentralen SA	Bibliotektenester	Er eit serviceorgan for offentlege bibliotek. Biblioteksentralen har til oppgåve å vere hovudleverandør av produkt og tenester til bibliotek og liknande institusjonar.	0,002 %	-	• Tenester til innbyggjarar
LL Det norske Teateret	Kunst og kultur	Å fremja nynorsk.	-	-	• Utviklingsarbeid
Tørvikbygd vasslag SA	Distribusjon av vatn	Leveranse av vatn til kommunale institusjonar i Tørvikbygd	-	-	• Samfunnskritiske tenester
Vikøy vasslag SA	Distribusjon av vatn	Leveranse av vatn til kommunale funksjonar i Vikøy	-	-	• Samfunnskritiske tenester

5.3 Oversikt over identifiserte risikoområde knytt til heradet sine eigarskap og i selskapa

I Kvam herad er det rådmannen som har ansvaret for den løypande administrative oppfølginga av heradet sitt eigarskap. Heradsstyret vedtek heradet sin eigarpolitikk gjennom at dei mellom anna handsamar eigarmelding, vedtar eigarstrategiar og utpeiker styremedlemmar.. Formannsskapet innstiller til heradsstyret i saker som handlar om heradet som eigar og gjennomfører eigarmøte med selskap og føretak. Heradet har ei eigarmelding for 2020-2023, vedtatt av heradsstyret i 2020, samt ein eigarstrategi 2023-2024, vedteke av heradsstyret 09.12.2022.

Under presenterer vi vurderingane der det er risiko for at heradet ikkje utøver tilstrekkeleg kontroll med selskapa i samsvar med etablerte normer for god eigarstyring og selskapsleiing, både overordna sett og for enkelte selskap der heradet har eigarinteresser. I tillegg blir det kommentert om det er identifisert risiko knytt til einskilde selskap.

Tabell 10: Identifiserte risikoområde i kommunens eigarskapsforvaltning og i heradet sine selskap

Område/selskap og identifiserte risiko		Risiko- og vesentlighetsvurdering
Overordna eigarskapsforvaltning i Kvam herad (eigarskapskontroll)		
Kvam herad skal i samsvar med kommunelova § 26-1 utarbeide ei eigarskapsmelding. Heradet si eigarmelding blei utarbeidd i 2020, og her kjem det fram informasjon om Kvam sine eigarskap i aksjeselskap, interkommunale selskap, stiftingar og andre organisasjonar.		
Undersøkinga viser at svak eigarstyring er eit av risikoområda i kommunen.	• Risiko for manglande system og rutinar for utarbeiding av eigarstrategiar • Risiko for manglande system og rutinar for oppfølging av eigarskap • Risiko for manglande system og rutinar for rapportering til folkevalde organ	
I ein overordna eigarskapskontroll av heradet si eigarskapsforvaltning kan det vere aktuelt å sjå på fleire område:		
• Prosedyrar og rutinar for utarbeiding av eigarskapsmelding og eigarstrategi • Prosedyrar og rutinar for val av styremedlemmer i selskap heradet har eigarinteresse i • Etikk, habilitet og antikorrupsjon • Kommunikasjon og dialog mellom kommunen som eigar og selskapa • Rapportering om kommunens eigarskap til folkevalde organ • Prosedyrar og rutinar for utbetaling av utbytte • Samfunnsansvar, klima og berekraft		
Hardanger AKS (Eigarskapskontroll og forvaltningsrevisjon)		
Hardanger AKS er ei kompetanseverksemd som leverer viktige tenester til brukarar med behov for tilrettelagt arbeid.	• Risiko for manglande system og rutinar for eigarskapsforvaltning • Risiko for manglande rapportering frå selskap • Risiko for manglande oppfølging av mål og krav • Risiko for manglande system og rutinar for val av styre • Internkontroll i selskapet	
Det blei gjennomført ein forvaltningsrevisjon av selskapet i 2016. Av revisjonen blei det avdekka fleire avvik, mellom anna at Kvam herad ikkje hadde hatt ei tydeleg og formell eigaroppfølging av selskapet. Vidare blei det avdekka ein rekke manglar nytt til internkontroll i selskapet. I intervju blir det påpeikt at det hadde vore nyttig med ei oppfølging av revisjonen ettersom avvika som var avdekka var alvorlege.		

I undersøkinga blir det understrekt at Kvam har tatt tak i utfordringane knytt til Hardangar AKS, og at heradet har jamlege eigarmøte med selskapet.

Kvam Energi AS (eigarskapskontroll og forvaltningsrevisjon)

Kvam energi driv med energiforsyning og energiøkonomisering. Dette betyr at selskapet produserer energi, kjøper og sel energi, eig og driv overføringsanlegg og syter for ei rasjonell og sikker energiforsyning.

Det er ikkje framheva særskilte risikoar knytt til selskapet i undersøkinga, men selskapet driv samfunnskritisk infrastruktur og er heileigd av kommunen. Det blir likevel stilt spørsmål ved om korleis heradet følgjer opp sitt eigarskap på bakgrunn av manglande oppfølging av egne rutinar i selskapet.

- Risiko for manglande system og rutinar for eigarskapsforvaltning
- Risiko for manglande rapportering frå selskap
- Risiko for manglande oppfølging av mål og krav
- Risiko for manglande system og rutinar for val av styre
- Internkontroll i selskapet

Selskapet har også eit viktig samfunnsansvar i arbeidet mot eit meir klimavenleg og berekraftig samfunn.

6 Forslag til forvaltningsrevisjonsprosjekt og eigarskapskontrollar

På bakgrunn av dei analysar og risikovurderingar som er gjennomførte, er det identifisert fleire område som etter Deloitte si vurdering kan representere høg risiko, og kor kontrollutvalet bør vurdere å gjennomføre forvaltningsrevisjonsprosjekt i Kvam herad.

Forslaget dannar grunnlag for prioriteringa som kontrollutvalet skal gjere. Kontrollutvalet står fritt til å leggje til og endre på prosjekta som er skissert under. Prosjekta under er delt mellom dei som er vurdert med høg risiko (raude) og dei som er vurdert med middels risiko (gule). Det er ikkje gjort noko prioritering innbyrdes mellom desse.

6.1 Oversikt over prosjekt med høg risiko (raude)

Tabell 11: Prosjekter med høg risiko (raude)

Prosjekt	Aktuelle revisjonstema
Internkontroll	- Risikovurderingar i tenestene - Praksis knytt til melding av avvik og oppfølging av avvik - Kompetanse om HMT-arbeid
Saksførebuing og vedtaksoppfølging	- Kvalitet i saksførebuinga - Iverksetting og oppfølging av politiske vedtak - Samhandling mellom politisk og administrativt nivå
Anskaffingar og kontraktsoppfølging	System, rutinar og praksis knytt til anskaffingar og kontraktsoppfølging
Tilpassa opplæring og spesialundervisning	- Vedtak om og gjennomføring av spesialundervisning - Arbeid med tilpassa opplæring og tidleg innsats
Samhandling mellom tenester retta mot barn og unge	- System og rutinar for samarbeid mellom ulike tenester - Kapasitet og kompetanse - Tidsriktig hjelp - Førebyggjande tiltak - Plikt til å melde frå til barnevernet (meldeplikt)
Trygt og godt skulemiljø for elevar og tilsette	- Skulemiljø - Vald og truslar mot elevar og tilsette
Barnevern	- Kvalitet i tenestene - Førebyggjande arbeid - Sakshandsaming - Oppfølging av bekymringsmeldingar
Helsestasjon og skulehelsetenesta	- Tilgjenge - Samhandling mellom tenester

Vedtakspraksis i forvaltningseininga	• Innhold i vedtak • Oppfølging av vedtak • Samhandling mellom tenester
Pleie og omsorg	• Kvalitet i omsorgstenestene • Bemanning • System og rutinar
Psykisk helse og rustenester	• Tilbod til personer med psykisk helse og rustenester • Førebyggjande tiltak • Samhandling mellom tenester
Tenester til personar med nedsett funksjonsevne	• Tilgang på bustadar • Samhandling mellom tenester • Dagaktivitetstilbod • Kvalitet i tenestene • Oppfølging av pårørande
Tilsyn og ulovligheitsoppfølging	• Gjennomføring av tilsyn og ulovligheitsoppfølgingar • Oversikt over og utbetring av ulovlege tiltak
Informasjonstryggleik og personvern	• Kompetanse om informasjonstryggleik og personvern
Kvammabadet KF	• System og rutinar for økonomistyring • Etterleving av samarbeids- og driftsavtale
Hardanger AKS	• Internkontroll • Styring og drift av selskapet • Organisering
Kvam energi AS	• Internkontroll • Styring og drift av selskapet • Organisering

6.2 Oversikt over prosjekt med middels risiko (gul)

Tabell 12: Prosjekt med middels risiko (gul)

Prosjekt	Aktuelle revisjonstema
Berekraft, klima og miljø	• Risiko for manglande etterleving av FN sine berekraftsmål • Klimarisiko • Klimabudsjett og -rekneskap
Kunstig intelligens	• Opplæring og forsvarleg bruk av kunstig intelligens • Effektivitetsgevinstar ved bruk av kunstig intelligens
Styring av investeringsprosjekt	• Kompetanse og kapasitet • Prosjektstyring • Kontraktsoppfølging

Økonomistyring	• Budsjettmodell • Utarbeiding av prognosar • Økonomirapportering
Bemanning og sjukefråvær	• Kompetanse • Kvalitet i tenestene • Arbeidsmiljø og arbeid med HMT • Oppfølging av sjukefråvær
Kommunal beredskap	• Handtering av alvorlege hendingar • Risiko- og sårbarheitsanalyse
Trygt og godt barnehagemiljø (psykososialt barnehagemiljø)	• Førebyggjande arbeid og nulltoleranse for krenkingar • Aktivitetsplikt • Foreldresamarbeid
Flyktningtenester og integrering	• Integrering og oppfølging av flyktningar • Gjennomføring av introduksjonsprogram • Arbeidsretta oppfølging
Sosiale tenester i NAV	• Oppfølging av brukarar • Informasjon, råd og rettleiing • Arbeidsretta oppfølging • Kvalifiseringsprogram (KVP) • Sosialhjelp
Miljøretta helsevern	• Gjennomføring av tilsyn • Risiko- og sårbaheitsanalyse
Legetilbod	• Rekruttering av fastlegar • System og rutinar for innleige av fastlegarvikarar
Overordna planarbeid	• Omfang og samanheng mellom planar • Plansystem
Plan- og byggesakshandsaming	• Kvalitet i tenesta • Innbyggjarservice
Kultur	• Kulturtilbod • Tilskotsforvaltning
Vatn og avløp (VAV)	• Etterslep • Vasskvalitet • Systematisk kontroll av private avløpsanlegg • Vedtaksetterleving
Brann og redning	• Risiko- og sårbarheitsanalyse • Førebyggjande arbeid • Brannsikring

6.3 Oversikt over prosjekt eigarskapskontroll

Tabell 13: Eigarskapskontroll

Prosjekt	Aktuelle revisjonstema
Overordna eigarskapsforvaltning i Kvam herad	• Eigarstrategi for heradet sine eigarskap • System og rutinar for oppfølging av eigarskap • System og rutinar for rapportering
Hardanger AKS	• Risiko for manglande system og rutinar for eigarskapsforvaltning • Risiko for manglande rapportering frå selskap • Risiko for manglande oppfølging av mål og krav • Risiko for manglande system og rutinar for val av styre
Kvam Energi AS	• Risiko for manglande system og rutinar for eigarskapsforvaltning • Risiko for manglande rapportering frå selskap • Risiko for manglande oppfølging av mål og krav • Risiko for manglande system og rutinar for val av styre

Vedlegg 1 Utvida risikoanalyse av selskap med rekneskapstal

Selskap der heradet har full innsynsrett

Selskapa som er presentert i tabellane under er aksjeselskap og interkommunale selskap som er heileigd av heradet eller eigd saman med andre kommunar og/eller fylkeskommunar. Desse selskapa har Kvam herad full innsynsrett i og kan gjennomføre forvaltningsrevisjon og eigarskapskontrollar av. Informasjonen er i hovudsak henta frå Dun & Bradstreet Smartcheck, proff.no og heradet sin selskapsoversikt, som er eit vedlegg frå Eigarskapsstrategien 2023-2024.

Kvam Energi AS						
Eigarar	Kvam herad – 100%					
Selskapet sitt føremål	Eige selskap som driv innan energiforsyning og energiøkonomisering, under dette mellom anna: a) produksjon av energi b) kjøp og sal av energi c) eige og drive overføringsanlegg og syte for ei rasjonell og sikker energiforsyning d) stimulere til gjennomføring av ENØK-tiltak e) anna verksemd som naturleg har tilknytning til ovannemnde føremål og som kan gje inntekter f) utføre det lokale e-tilsynet g) delta i eller samarbeide med andre verksemdar som har same eller liknande føremål.					
Informasjon om selskapet	Kvam Energi AS vart stifta i 2019. Kvam Kraftverk AS og Kvam Energi Nett AS er heileigde dotterselskap til Kvam Energi AS.					
Mål med heradet sitt eigarskap	Forvalta store økonomiske verdier i tillegg til generell samfunnsnytte, arbeidsplassar og beredskap lokalt.					
Nøkkeltal (beløp i 1 000)	2022	2021	2020	2019	2018	
Totalinntekt	431 249	219 111	101 870	37 483	0	
Driftsresultat	72 423	28 700	15 986	4 221	0	
Årsresultat	52 256	19 402	10 022	2 369	0	
Eigenkapital	172 090	140 834	130 432	128 389	0	
Gjeld	289 042	264 000	238 696	203 002	0	
Økonomisk risikoanalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	5,00	4,57	3,00	3,40	3,91
	Lang sikt	4,75	4,67	2,00	2,20	
	Score	4,80	4,60	2,80	2,50	

Hardangerrådet IKS

Eigarar Kvam herad – 34 %

Andre eigarar: Eidfjord, Ulvik, Ullensvang

Selskapet sitt føremål Hovudoppgåva er å styrkja regionen gjennom større grad av forpliktande samarbeid. Samarbeidet skal leggja til grunn deltaking frå likeverdige partar og skal vera eit supplement og ei støtte til kommunane si eiga verksemd.

Informasjon om selskapet Hardangerrådet IKS er eit interkommunalt selskap, oppretta med heimel i lov om interkommunale selskap av 29.01.1999 nr. 6. Ny selskapsavtale er godkjent pr 22.10.2020 med kommunane Eidfjord, Kvam, Ullensvang og Ulvik.

Mål med heradet sitt eigarskap Hardangerrådet arbeider med 3 hovudoppgåver:

1. Politisk samordning Vera pådrivar og oppfølgjar overfor overordna styresmakter. Gje felles fråsegner på vegner av kommunane.
2. Fagleg samarbeid Styrkja identiteten i Hardanger og utvikla samarbeidsformer mellom kommunane der næring, skule og kultur er sentrale områder.
3. Team Hardanger – etablerarteneste og næringsutvikling. Hardangerrådet har partnerskapsavtale med Vestland fylkeskommune. Del av arbeidet er nettverksbyggjar for dette arbeidet. Sjølve etablerertenesta har kommunane/herada i Hardanger sjølve ansvar for, og kommunane sine kontaktpersonar ilag med Næringsshagen i Ullensvang, Næringsshagen i Hardanger og Visit Hardangerfjord utgjør Team Hardanger.

Nøkkeltal (beløp i 1 000)		2022	2021	2020	2019	2018
Totalinntekt		3 566	3 554	3 055	3 759	3 486
Driftsresultat		-403	-278	-8	111	-185
Årsresultat		-392	-271	4	131	143
Eigenkapital		2 379	2 771	3 050	3 046	2 915
Gjeld		5 008	4 302	3 674	5 766	7 097
Økonomisk risikoanalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	1,00	4,57	5,00	1,60	3,60
	Lang sikt	2,00	4,67	5,00	1,80	
	Score	1,80	4,60	5,00	1,75	

Vann Vest AS

Eigarar Kvam herad – 4,34%

Andre eigarar: 29 ulike eigarkommunar (inkludert Kvam herad).

Selskapet sitt føremål	Samarbeidsorganisasjon for eigarane. Selskapet skal fremje samarbeid og kompetanseutvikling, gjennom å utføre og tilrettelegge for erfaringsutveksling, opplæring og informasjonsverksemd. Selskapet skal utføre og formidle tenester, knytt til vatn- og avløpsverksemd, som til dømes bistand til drift, kvalitetssikring, vatnmiljø og beredskap. Selskapet kan inngå samarbeidsavtalar med eller delta i andre føretak i den grad dette er føremålstenleg.					
Informasjon om selskapet	Eit kommunalt eigd aksjeselskap, som vart stifta i desember 2019.					
Mål med heradet sitt eigarskap	Delta i eit kompetansesenter for vass- og avlaupstenester, med tenester og produkt som driftsassistanse eller driftsansvar, kvalitetssikring, analyseverksemd, opplæring, erfaringsutveksling og informasjonsverksemd.					
Nøkkeltal (beløp i 1 000)	2022	2021	2020	2019	2018	
Totalinntekt	13 430	10 962	60	0	0	
Driftsresultat	620	376	-444	0	0	
Årsresultat	623	378	-444	0	0	
Eigenkapital	686	43	-345	74	0	
Gjeld	7 197	6 494	1 383	499	0	
Økonomisk risikoanalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	5,00	2,14	5,00	2,80	3,10
	Lang sikt	2,00	1,00	5,00	2,80	
	Score	2,60	1,80	5,00	2,80	

Interkommunalt arkiv i Hordaland IKS

Eigarar Kvam herad – 3,63%

Andre eigarar: Austevoll, Austrheim, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Kvinnherad, Masfjorden, Modalen, Bjørnafjorden, Osterøy, Samanger, Stord, Sveio, Tysnes, Ulvik, Vaksdal og Voss.

Selskapet sitt føremål 1. Selskapet sitt føremål er å arbeide for at for at verdifullt arkivmateriale i deltakarkommunane blir tatt vare på og sikra som informasjonskjelder for samtid og ettertid, og gjort tilgjengeleg for offentleg verksemd, forskning og andre administrative og kulturelle formål, jf. arkivlova § 6. 2. Selskapet skal yte deltakarane desse tenestene som er finansierte gjennom det årlege driftstilskotet: ordning og katalogisering av deltakarane sine eldre arkiv, utarbeiding og revisjon av overordna arkivplanar for deltakarane, lokale kurs om arkivfaglege emne, tilsyn med at arkivdanning og arkivlokale hos deltakarane er i samsvar med føresegnene i lov om arkiv og forskrift om offentlege arkiv, rettleiing om arkivfaglege spørsmål, rettleiing om bevaring av elektroniske arkiv. Selskapet skal drive fagleg utviklingsarbeid for å gi deltakarane nødvendig og oppdatert rettleiing om arkivfaglege spørsmål. Kvar deltakarkommune har rett til å få utført arbeid i samsvar med kommunen sitt driftstilskot. Styret gjer vedtak om dei årlege rammene

for dette arbeidet. Interkommunalt arkiv i Hordaland og den einskilde deltakarkommunen avtalar årleg kva oppgåver dette arbeidet skal omfatte. 3. Selskapet kan etter avtale med den einskilde deltakaren vere arkivdepot for papirbaserte og elektroniske arkiv, jfr. forskrift om offentlege arkiv, jf. forskrift om offentlege arkiv §§ 5-1 - 5-6.

Informasjon om selskapet Samarbeidet vart skipa i 1987 og har frå 2020 hatt 24 eigarar. Selskapet sitt føremål er å arbeide for at verdfullt arkivmateriale i eigarkommunane blir teke vare på og sikra som informasjonskjelder for samtid og ettertid.

Mål med heradet sitt eigarskap Samarbeid med andre kommunar for å sikra at verdifullt arkivmateriale i deltakarkommunane blir tatt vare på og sikra som informasjonskjelder for samtid og ettertid, og gjort tilgjengeleg for offentlig verksemd, forskning og andre administrative og kulturelle formål, jf. arkivlova § 6

BIR AS

Eigarar Kvam herad – 0,33%

Andre eigarar: Bergen, Askøy, Bjørnafjorden, Osterøy, Øygarden, Vaksdal, Samnanger

Selskapet sitt føremål Å eige og forvalte selskap som skal sørge for innsamling, transport og behandling av hushaldnings- og næringsavfall. Selskapet kan òg etablere innsamling, transport og behandling av produksjons-, nærings- og farleg avfall. Selskapet kan også ta på seg alle oppgåver som naturleg høyrer saman med dei oppgåvene som er nemnde i første avsnitt. Selskapet kan inngå samarbeidsavtalar eller delta i andre føretak dersom dette er føremålstenleg for å oppfylle formålet. Ved framtidige vedtak om avfallsbehandlingsmetode og tilhøyrande anlegg vil vertskommunen (aksjeeigarane) vere det avgjerande organet i samsvar med plan- og bygningslova sitt regelverk.

Informasjon om selskapet BIR AS er eitt av Noregs største renovasjonsselskap og ansvarleg for avfallshandtering til over 383 000 innbyggjarar i 10 kommunar.

Mål med heradet sitt eigarskap Kvam heradsstyre vedtok i sept. 2003 at Kvam skulle gå inn som medlem i BIR (sak 032/04), HST- 095/03. Hovudføremålet er politisk då BIR AS utfører kommunen si lovpålagte til innsamling, transport og handsaming av hushaldnings- og næringsavfall, samt produksjons-, nærings- og spesialavfall

Nøkkeltal (beløp i 1 000)	2022	2021	2020	2019	2018
Totalinntekt	1 157 227	983 866	844 109	1 013 302	782 554
Driftsresultat	153 155	151 313	52 069	257 405	95 048
Årsresultat	121 469	116 282	-444	216 103	67 866
Eigenkapital	518 753	457 712	394 454	394 336	372 019
Gjeld	2 940 590	2 833 461	2 562 562	2 353 683	2 333 217

Økonomisk risikoanalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	4,25	3,71	2,75	2,20	3,49
	Lang sikt	4,00	4,00	4,00	2,40	
	Score	4,05	3,80	3,00	2,35	

Selskap der kommunen ikkje har full innsynsrett

Selskap som er presentert i tabellane under er selskap der kommunen har eigarskap, men som ikkje kjem inn under innsynsretten etter kommunelova §§ 23-6 og 24-10. Dette er aksjeselskap med innslag av private eller statlege eigardelar eller samvirkeføretak. Informasjonen er i hovudsak henta frå Dun & Bradstreet Smartcheck, proff.no og heradet sin selskapsoversikt, som er eit vedlegg frå Eigarskapsstrategien 2023-2024.

Hardanger AKS AS

Eigarar Kvam herad – 48,1%

Andre eigarar: Vestland fylkeskommune, Samnanger kommune Kvam og Jondal NFU

Selskapet sitt føremål Hardanger AKS er ei kompetanseverksemd der arbeidsinkludering og opplæring er den primære målsettinga. Verksemda skal bidra til å auke opplevinga av eigen livskvalitet for alle tilsette og skape eit inkluderande miljø for læring og kvalifisering gjennom målretta- og metodisk rettleiing, deltaking og opplæring innan produksjon av varer og tenester. Verksemda skal styrke den enkelte sin moglegheit i det ordinære arbeidslivet, og skape varige arbeidsplassar for dei som ikkje kan gjera seg nytte av ordinære arbeidstilbod.

Informasjon om selskapet Selskapet vart stifta i 1995. Hardanger AKS tilbyr mellom anna vaskeri- og renseritenester, kafé og catering og produserer og sel ulike treprodukt. Alle som arbeider på Hardanger AKS får hjelp og støtte til sjølvutvikling under trygge rammer.

Mål med heradet sitt eigarskap Kvam herad ynskjer å vera ein stor aksjeeigar for å aktivt kunna påverka utvikling og aktivitet i selskapet. Frå HST-022/15, 24.03.15: 1. Formål og overordna rammer a) Kvam herad ynskjer å vera med å styra utviklinga i Hardanger AKS as fordi selskapet er ei viktig verksemd for heradet. b) Verksemda skal gje innbyggjarar som treng tilpassa arbeidsplassar eit godt og meningsfylt tilbod. Verksemda skal vera ei bru over til arbeidslivet slik at flest mogelege kan ha eit godt arbeid til glede og nytte for seg sjølv og samfunnet. c) Hardanger AKS skal ha ei demokratisk forankring i eigarkommunane. d) Hardanger AKS skal vera sikra nødvendige verkemiddel og legitimitet for å kunna utføra sitt oppdrag. Rammevilkår gitt av eigar skal vera trygge og langsiktige.

Nøkkeltal (beløp i 1 000)	2022	2021	2020	2019	2018
Totalinntekt	20 632	18 849	17 100	16 681	15 990
Driftsresultat	327	608	622	1 113	271
Årsresultat	59	322	153	402	-436
Eigenkapital	7 619	7 560	437	284	-118
Gjeld	7 995	7 816	14 309	14 329	14 761

Økonomisk risikoanalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	2,75	4,57	4,00	3,00	3,75
	Lang sikt	3,25	4,33	3,50	2,80	
	Score	3,15	4,50	3,90	2,85	

Visit Hardangerfjord AS

Eigarar Kvam herad – 6,89%

Andre eigarar: Ullensvang, Ulvik, Eidfjord.

Resterande 148 eigarane: 60,2%.

Selskapet sitt føremål Som konsulent på tilskots- og konsulentbasis å samordne all marknadsføring i Hardangerregionen og tiltak som kan bidra til å styrke reiselivsnæringa i regionen. Målet til selskapet er vidare på vanlege vilkår å utføre oppdrag for verksemdar og andre når det gjeld marknadsføring og reklameretta verksemd, produktutvikling mv., samt å delta i forretningsretta verksemd relatert til reiseliv.

Informasjon om selskapet Visit Hardangerfjord er eit destinasjonsselskap som marknadsfører Hardanger-regionen med kommunane Kvam, Eidfjord, Ulvik, Ullensvang og Kvinnherad.

Mål med heradet sitt eigarskap Bruke selskapet til å samordne reiselivsmarknadsføring i Hardangerregionen og gjennomføre tiltak som kan vera med på styrke reiselivsnæringa i regionen.

Nøkkeltal (beløp i 1 000)	2022	2021	2020	2019	2018
Totalinntekt	7 061	6 404	7 206	6 638	4 891
Driftsresultat	-917	76	613	-37	-190
Årsresultat	-914	79	615	-36	-180
Eigenkapital	-179	740	662	47	83
Gjeld	2 239	664	753	1 655	1 236

Økonomisk risikoanalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	1,00	1,00	3,50	3,80	2,42
	Lang sikt	2,00	2,00	4,25	4,00	
	Score	1,80	1,30	3,65	3,95	

Hardanger og Voss Næringshage AS

Eigarar Kvam herad – 4,19 %

Andre eigarar: 70 eigarar (offentleg og private). SIVA -selskapet for Industrivekst SF er største eigar med 16 % eigardel.

Selskapet sitt føremål Bidra til innovasjon og næringsutvikling i Hardanger og Voss m/ omland gjennom utvikling av og tilrettelegging for nye og etablerte bedrifter, samlokalisering, tilrettelegging for relevante prosjekt og utvikling av et sterkt nettverks- og kunnskapssenter. Det skal ikkje betalast utbytte og selskapet sitt overskot skal brukast til formålet. Ved oppløysning skal eventuell formue etter gjeldsavlegging gis til saka som fell inn under selskapet sitt formål, etter avviklingsstyret si avgjersle.

Informasjon om selskapet Selskapet vart stifta i 2013.

Mål med heradet sitt eigarskap Fremja næringsutvikling og vekst i regionen.

Nøkkeltal (beløp i 1 000)	2022	2021	2020	2019	2018
Totalinntekt	19 796	14 124	5 288	4 119	5 171
Driftsresultat	-806	363	423	18	-129
Årsresultat	-797	363	308	15	-100
Eigenkapital	4 449	3 655	1 240	932	918
Gjeld	6 729	8 190	1 735	978	1 095

Økonomisk risikoenalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	1,00	4,57	4,75	3,20	3,86
	Lang sikt	3,00	4,67	4,75	2,60	
	Score	2,60	4,60	4,75	2,75	

Eviny AS

Eigarar Kvam herad – 0,9%

Andre eigarar: Bergen, Statskraft Industrial Holding AS, Alver, Øygarden, Askøy, Sunnfjord, Tysnes Kraftlag AS, Kvinnherad, Voss, Fjaler, Austrheim, Hyllestad, Vaksdal, Etne Elektrisitetslag AS, Gulen, Solund, Høyanger, Fedje, Masfjorden

Selskapet sitt føremål Produksjon, overføring, distribusjon og omsetning av energi samt annan verksemd knytt til desse områda. Verksemda kan også drivast i samarbeid med eller ved deltaking i andre føretak med tilsvarande eller liknande føremål.

Informasjon om selskapet Eviny produserer fornybar energi fra 39 vasskraftverk og to vindkraftverk. Over 500.000 nordmenn bruker Eviny sine ladestasjonar for elbil. Eviny leverer elles fibertenester og fjernvarmenett, byggjer landstraum til skip, og elektrifiserer havbruk og transportnæringa.

Selskapet leverer også løysningar som gjer byggeplassar utsleppsfrie, og byggjer eit av verda sitt første nettverk for hurtiglading av elbåtar. Eviny sitt entreprenørselskap prosjekterer, byggjer og driftar fibernett og lav- og høgspenitanlegg.

Dotterselskapet BKK frakter straum til 450.000 vestlendingar i 19 kommunar.

Mål med heradet sitt eigarskap Finansiell investering.

Nøkkeltal (beløp i 1 000)	2022	2021	2020	2019	2018
Totalinntekt	13 009 000	7 301 000	4 565 000	5 451 000	5 080 000
Driftsresultat	7 342 000	2 743 000	588 000	2 097 000	2 072 000
Årsresultat	1 331 000	784 000	1 558 000	2 232 000	1 675 000
Eigenkapital	11 383 000	11 022 000	10 988 000	10 116 000	8 478 000
Gjeld	25 883 000	20 717 000	16 672 000	15 537 000	14 881 000

Økonomisk risikoanalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	4,75	4,57	3,00	4,40	4,22
	Lang sikt	5,00	4,67	3,25	4,40	
	Score	4,95	4,60	3,05	4,40	

E134 Haukelivegen AS

Eigarar Kvam herad – 0,02%

Andre eigarar: Eit større tal kommunar, fylkeskommunar og selskap på vest- og austlandet.

Selskapet sitt føremål Arbeide for utbygging og standardheving av transportkorridoren E134 Karmøy-Frogn, RV36 Seljord-E18 og sambandet E134-Bergen. I tillegg kan selskapet arbeide for å fremje interessene til viktige sidegreiner til denne transportkorridoren når dette styrker arbeidet for korridoren. Selskapet kan ta initiativ til å opprette finansieringsselskap og utbyggingsselskap. Selskapet har høve til å delta i og/eller arbeide saman med andre selskap med tilsvarande føremål. Selskapet står elles fritt til å setje i verk tiltak og bruke dei verkemiddel som er tilgjengeleg og aktuelle for å fremje føremålet til selskapet.

Informasjon om selskapet Selskapet vart stifta i 2001.

Mål med heradet sitt eigarskap Arbeida for å fremja Hordalandsdiagonalen, og få ei løysing som gjev størst mogleg nytte for Kvam.

Nøkkeltal (beløp i 1 000)	2022	2021	2020	2019	2018
Totalinntekt	1 778	1 336	1 243	1 499	1 214
Driftsresultat	-200	-461	-1 252	18	-217
Årsresultat	-163	-438	-1 230	66	-195
Eigenkapital	1 742	1 904	2 342	3 572	3 505
Gjeld	290	273	247	209	286

Økonomisk risikoanalyse	Indikatorar	Inntening	Soliditet	Likviditet	Effektivitet	Risikoscore
	Kort sikt	1,00	5,00	5,00	4,20	3,84
	Lang sikt	1,50	5,00	5,00	4,20	
	Score	1,40	5,00	5,00	4,20	

Vedlegg 2 Oversikt over stiftingar, samarbeid og foreiningar

Stiftingar og legat:

- Kvam bustadstifting
- Stiftinga Hardanger Fartøyvernssenter
- Stiftinga Hardanger og Voss Museum

Vedlegg 3 Rekneskapsanalyse

Innleiing

Om dokumentet

Rekneskapsanalysen i denne rapporten ser på fire ulike område av eit selskap sin finansielle risiko. Desse områda er:

- Inntening
- Soliditet
- Likviditet
- Effektivitet

Kvar av desse områda med tilhøyrande nøkkeltal er beskrive i sine respektive avsnitt under.

Det er ingenting i vegen for å lesa dokumentet frå start til slutt, men dette dokumentet fungerer kanskje best som eit lite oppslagsverk for nøkkeltala som er nytta i rekneskapsanalysen.

Avgrensingar ved analysen

Denne rekneskapsanalysen er heilt lik for alle selskap uavhengig av bransje. Dette medfører nokre utfordringar for tolkinga av nøkkeltala. Til dømes kan det henda at nokre bransjar opererer med lange kredittider for både kundar og leverandørar utan at dette er noko problem, medan andre bransjar har kortare kredittider. Nokre bransjar er kapitalintensive og andre bransjar er arbeidsintensive, i tillegg til at det er ulike forretningsmodellar som påverkar resultatoppsett og innteningstidspunkt.

Det er derfor viktig å vera klar over kva for avgrensingar analysen har. Analysen må derfor først og fremst sjåast som eit hurtig overblikk og ein god indikasjon på den finansielle risikoen i eit selskap, men ikkje som ein endeleg fasit.

Likevel er det lagt ned eit betydeleg tankearbeid for å skapa ein rekneskapsanalyse som er så god som mogleg og treff best mogleg for flest mogleg selskap.

Inntening

Inntening og lønsamheit er sentrale omgrep i rekneskapsanalyse og refererer til den totale inntekta eller lønsamheita eit selskap skaper gjennom sin drift i ein bestemt tidsperiode. Inntening er berre ein del av rekneskapsanalysen, men den gir viktig innsikt i selskapet sin økonomiske helse. Inntening blir ofte vurdert i høve til tidlegare periodar, bransjestandardar og konkurrentar sine resultat for å vurdere selskapet sin yting og framtidige utsikter.

Lønsamheita til eit selskap blir ofte også vurdert opp mot kor mykje kapital som blir brukt for å skapa resultatet selskapet genererer. Då snakkar vi om rentabilitet på ulike nivå, til dømes driftsrentabilitet, totalrentabilitet og eigenkapitalrentabilitet.

Under følgjer ei forklaring til dei ulike nøkkeltala for inntening som er nytta i rekneskapsanalysen og korleis dei skal tolkast.

Rentedekningsgrad

Om nøkkeltalet

Rentedekningsgraden viser i kor stor grad resultatet (før rentekostnader) kan dekke rentekostnadene. Eit nivå på 100% betyr at resultatet før rentekostnader er like stort som rentekostnadene og betyr at heile resultatet blir brukt til å dekke rentekostnadene. Eit nivå på 300% betyr at resultatet er tre gonger så stort som rentekostnadene.

Formel

$(\text{Annan rentekostnad} + \text{annan finanskostnad} + \text{Ordinært resultat før skattekostnad}) / (\text{Annan rentekostnad} + \text{annan finanskostnad})$

Tolking av nøkkeltalet

Dette nøkkeltalet ser på resultata som blir skapte opp mot rentekostnadene. Det er viktig at innteninga er god nok til å dekke rentekostnadene. Derfor må ein rentedekningsgrad på 100% vera å rekna som eit minimum. For å få ein lysegrøn score i vår modell krevst det eit nivå på minst 300%. Under viser vi intervallane som blir nytta for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
100 %	100 %	200 %	200 %	300 %	300 %	500 %	500 %

Driftsrentabilitet

Om nøkkeltalet

Driftsrentabiliteten viser kor stor avkastning (rentabilitet) drifta genererte sett opp mot driftskapitalen som er bunde i selskapet.

Formel

Driftsresultat / Gjennomsnittlege driftseigedelar

Tolking av nøkkeltalet

Dette nøkkeltalet relaterer til innteninga på drifta opp mot driftsmidlane som er bunde i selskapet. Ein driftsrentabilitet på 0% tilsvarer eit driftsresultat på 0. Ein bør forvente eit positivt driftsresultat og som ein tommelfingerregel bør driftsrentabiliteten ligge over alminneleg utlånsrentenivå. Under viser vi intervallane som er brukt for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
-3 %	-3 %	0 %	0 %	5 %	5 %	10 %	10 %

Totalrentabilitet

Om nøkkeltalet

Driftsrentabiliteten viser kor stor avkastning (lønsamheit) drifta genererte sett opp mot driftskapitalen som er bunden i selskapet.

Formel

Driftsresultat / Gjennomsnittlege driftseigedomar

Tolking av nøkkeltala

Dette nøkkeltalet relaterer til innteninga på drifta opp mot driftsmidlane som er bundne i selskapet. Ein driftsrentabilitet på 0% svarar til eit driftsresultat på 0. Ein bør forvente eit positivt driftsresultat, og som ein tommelfingerregel bør driftsrentabiliteten ligge over det vanlege utlånsrentenivået. Under viser vi intervallane som er nytta for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
-2 %	-2 %	0 %	0 %	4 %	4 %	8 %	8 %

Eigenkapitalrentabilitet

Om nøkkeltala

Eigenkapitalrentabiliteten viser kva avkastning eigarane får på eigenkapitalen (risikovillig kapital).

Formel

(Ordinært resultat før skattekostnader + Annan rentekostnad + Annan finanskostnad) / Gjennomsnittlige totale eiedomar

Tolking av nøkkeltala

Dette nøkkeltalet bør ligge klart over det vanlege utlånsrentenivået, sidan eigenkapitalen tar større risiko enn utlånarar og dermed også vil krevje ein høgare avkastning. Ei fallgrube ved å bruke dette nøkkeltalet isolert sett er at selskap som har tapt delar av aksjekapitalen kan med eit svært beskjedent overskot kome ut med ein høg eigenkapitalrentabilitet. Under viser vi intervallane som er nytta for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
-5 %	-5 %	0 %	0 %	8 %	8 %	15 %	15 %

Soliditet

Soliditet er eit omgrep som blir brukt i rekneskapsanalyse for å vurdere kor solid og påliteleg ein selskap si økonomiske stilling er. Soliditet gir investorar, utlånarar og andre interessentar innsikt i kor godt ei bedrift er i stand til å handtere økonomiske vanskar og betene gjeld.

Det er lurt å samanlikne selskapet si soliditet med bransjen sitt gjennomsnitt og tidlegare periodar for å få eit meir heilskapleg bilete av bedrifta si økonomiske helse.

Der inntening ser på resultata som er skapte over ein viss tidsperiode (for eksempel eitt år), er soliditet derimot eit augeblikksbilete på eit gitt tidspunkt (for eksempel per 31.12 i eit gitt år). Dette er ein grunnleggjande skilnad som det er viktig å vera klar over.

Under følgjer ei forklaring til dei ulike nøkkeltala for soliditet som er nytta i rekneskapsanalysen og korleis dei skal tolkast.

Eigenkapitalandel

Om nøkkeltala

Eigenkapitalandelen viser kor stor del av selskapet sine eiedomar som er finansiert med eigenkapital. Det vil seie kor mykje eigenkapital det er i høve til totalkapitalen, som er selskapet sin balansesum (sum gjeld og eigenkapital).

Formel

Eigenkapital / Totalkapital

Tolking av nøkkeltala

Det er vanskeleg å gi eit klart svar på kor stor eigenkapitalandelen bør være generelt, dette vil variere frå bransje til bransje. Dette nøkkeltala må derfor tolkast med litt varsomheit. Men jo høgare eigenkapitalandelen er, jo høgare er soliditeten til bedrifta, alt anna likt. Under viser vi intervallane som er nytta for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
10 %	10 %	20 %	20 %	30 %	30 %	50 %	50 %

Tapsbuffer

Om nøkkeltala

Tapsbufferen viser kor stor eigenkapital selskapet har i høve til omsetninga (driftsinntektene). Dette nøkkeltalet viser derfor kor stort underskot (i prosent av inntektene) selskapet kan ha før eigenkapitalen er tapt, gitt at driftsinntektene for neste år blir like store som fjorårets driftsinntekter.

Formel

Eigenkapital / Totalinntekt

Tolking av nøkkeltala

Dette nøkkeltalet viser kor mykje eigenkapital selskapet har for å kunne stå imot framtidige tap. Det vil igjen avhenge litt frå bransje til bransje kva som er eit godt nivå. Dersom resultata i bransjen svingar mykje frå år til år og tapa i einskilde år kan være høge, bør tapsbufferen være større enn i ein bransje der resultata er meir stabile over tid. På generelt grunnlag kan ein seie at jo høgare tapsbufferen er, jo høgare er soliditeten til bedrifta, alt anna likt. Under viser vi intervallane som er nytta for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
2 %	2 %	5 %	10 %	10 %	10 %	15 %	15 %

Likviditet

Likviditet er eit omgrep som blir brukt i rekneskapsanalyse for å vurdere kor godt eit selskap er i stand til å møte sine kortsiktige forpliktingar, som å betale rekningar, lønn til tilsette og gjeld. Dette avheng av selskapet si evne til å konvertere eigedomar til kontantar raskt og enkelt. Likviditet gir ein peikepinn på kor robust selskapet sin økonomi er og deira evne til å handtere økonomiske utfordringar.

I tillegg til nøkkeltal basert på balansestorleikar blir det ofte brukt kontantstraumanalysar for å vurdere selskapet sin evne til å generere kontantar frå drifta. Dette er ikkje nytta i denne analysen!

Til slutt kan det nemnast at høg likviditet gir ein tryggare økonomisk posisjon for eit selskap, men det er viktig å finne ein rett balanse mellom å ha tilstrekkeleg likviditet og å investere kapital i meir lønsame aktivitetar.

Under følgjer ei forklaring til dei ulike nøkkeltala for likviditet som er nytta i rekneskapsanalysen og korleis dei skal tolkast.

Likviditetsgrad 1

Om nøkkeltala

Likviditetsgrad 1 viser kor store omløpsmidlane (kortsiktige eigedomar som forventast å bli gjort om til kontantar i løpet av eit år) er i høve til kortsiktig gjeld (betalingforpliktingar det næraste året).

Formel

Omløpsmidlar / Kortsiktig gjeld

Tolking av nøkkeltala

Dette nøkkeltala bør ligge over 1,3 for å kunne reknast som tilfredsstillande. Eit nøkkeltal på 1,3 betyr at ein har 30 % meir kortsiktige eigedomar enn kortsiktig gjeld. Under viser vi intervallane som er nytta for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
0,7	0,7	1	1	1,3	1,3	1,8	1,8

Likviditetsgrad 2

Om nøkkeltalet

I Likviditetsgrad 2 er varelageret, som reknast som det minst likvide omløpsmiddelet, trekt frå i utrekninga samanlikna med likviditetsgrad 1.

Formel

(Omløpsmidlar - Varelager) / Kortsiktig gjeld

Tolking av nøkkeltalet

Dette nøkkeltalet bør ligge over 1,0 for å kunne vurderast som tilfredsstillande. Eit nøkkeltal på 1,0 fortel oss at selskapet har like mykje likvide eigedomar som kortsiktige betalingsforpliktingar. Under viser vi intervallane som er brukt for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
0,5	0,5	0,8	0,8	1	1	1,4	1,4

Likviditetsgrad 3

Om nøkkeltalet

Likviditetsgrad 3 fortel noko om forholdet mellom dei aller mest likvide midlane og kortsiktig gjeld. Dei aller mest likvide midlane er bankinnskot, kontantar og liknande.

Formel

Bankinnskot, kontantar o.l. / Kortsiktig gjeld

Tolking av nøkkeltalet

Dette nøkkeltalet bør ligge over 0,33 for å kunne vurderast som tilfredsstillande. Eit nøkkeltal på 0,33 fortel oss at selskapet har bankinnskot, kontantar og liknande som kan dekke 4 månaders betalingsforpliktingar (12 månader * 0,33 = 4 månader), under føresetnad av at betalingsforpliktingane forfell jamt gjennom året. Under viser vi intervallane som er brukt for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
0,18	0,18	0,25	0,25	0,33	0,33	0,5	0,5

Likvider i prosent av sal

Om nøkkeltalet

Likvidar i prosent av sal er eit mål på kor mykje selskapet sine aller mest likvide midlar utgjer i prosent av årlege driftsinntekter.

Formel

Bankinnskot, kontantar o.l. / Totalinntekt

Tolking av nøkkeltalet

Dette nøkkeltalet bør ligge over 5% for å kunne vurderast som tilfredsstillande. Under viser vi intervallane som er brukt for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
1,5 %	1,5 %	3 %	3 %	5 %	5 %	8 %	8 %

Effektivitet

Effektivitet er eit omgrep som blir brukt i rekneskapsanalyse for å vurdere kor godt eit selskap nyttar ressursane sine for å generere inntekter, fortjeneste eller andre økonomiske resultat. Det handlar om å vurdere kor effektivt eit selskap styrer dei operative prosessane og ressursane sine for å oppnå økonomiske mål.

Ein høg grad av effektivitet kan indikere sunn verksemdsstyring og potensial for lønsam vekst, medan låg effektivitet kan signalisere ineffektiv bruk av ressursar og behov for forbetringar. Det er viktig å merke seg at effektivitet må vurderast saman med andre finansielle og operative faktorar for å få eit heilskapleg bilete av verksemda si yting.

Under følger ei forklaring til dei ulike nøkkeltala for likviditet som blir brukt i rekneskapsanalysen og korleis dei skal tolkast.

Gjennomsnittleg lagertid (i dagar)

Om nøkkeltalet

Gjennomsnittleg lagertid viser kor mange dagar varene ligg på lager i gjennomsnitt. Jo kortare lagertid, desto raskare er omløpshastigheita på varelageret.

Formel

Gjennomsnittleg varelager * 365 / Varekostnad

Tolking av nøkkeltalet

Høg omløpshastigheit på varelageret er positivt for likviditeten i selskapet. Det vurderast derfor betre jo lågare dette nøkkeltalet er. Under viser vi intervallane som er brukt for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
90	90	60	60	30	30	10	10

Gjennomsnittleg kredittid for debitorar (i dagar)

Om nøkkeltalet

Gjennomsnittleg kredittid for debitorar målar i gjennomsnitt kor lang tid det tar frå kunden fakturerast til kunden betaler. Jo kortare kredittid, desto raskare vil pengane sirkulere, noko som styrker verksemda si likviditet.

Formel

Gjennomsnittleg kundefordringar * 365 / Totalinntekt

Tolking av nøkkeltalet

Kva som er akseptabel kredittid, er vanskeleg å seie på eit generelt grunnlag sidan dette vil variere frå bransje til bransje. Men jo kortare kredittiden er, jo betre vil likviditeten til selskapet være. Det blir derfor vurdert som betre jo lågare dette nøkkeltalet er. Under viser vi intervallane som er brukt for kvar nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
60	60	30	30	10	10	5	5

Gjennomsnittleg kredittid for leverandørar (i dagar)

Om nøkkeltalet

Gjennomsnittleg kredittid for leverandørar viser kor lang kredittid verksemda faktisk har til sine leverandørar.

Formel

Gjennomsnittleg leverandørgjeld * 365 / Varekjøp

Tolking av nøkkeltalet

Kva som er akseptabel kredittid, er vanskeleg å seie på eit generelt grunnlag sidan dette vil variere frå bransje til bransje. Eit klart faresignal er dersom kredittiden er lengre enn det ein kan forvente at verksemda har fått innvilga kreditt. Dette inneber at verksemda ikkje betaler sine leverandørar til avtalt forfalltid. Under viser vi intervallane som er brukt for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
90	90	60	60	30	30	10	10

Debitorgrad

Om nøkkeltalet

Debitorgraden viser kor stor del av ein månads omsetning som er uteståande.

Formel

Kundefordringar * 12 / Totalinntekt

Tolking av nøkkeltalet

For eit selskap som normalt sett sel på kreditt, bør forholdstalet vere i intervallet 1,2 - 1,4. Er debitorgraden større enn 1,4 kan dette tyde på at kundereskontroen består av ein større del fordringar som har forfalle med meir enn 30 dagar. Jo høgare debitorgrad, desto større sannsyn for potensielle tap i fordringsmassen. Under viser vi intervallane som er brukt for kvar nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
1,8	1,8	1,4	1,4	1,2	1,2	0,8	0,8

Kreditorgrad

Om nøkkeltalet

Kreditorgraden viser kor stor del av ein månads omsetning som er bunden i leverandørgjeld.

Formel

Leverandørgjeld * 12 / Totalinntekt

Tolking av nøkkeltalet

For eit selskap som normalt kjøper inn på kreditt, bør forholdstalet vere i intervallet 0,8 - 1,0. Er kreditorgraden større enn 1,0 kan dette tyde på at leverandørreskontroen består av ein større del fakturaer som har forfalle med meir enn 30 dagar. Jo høgare kreditorgrad, desto større sannsyn for å pådra seg betalingsanmerkingar og bli belasta forsinkingsrenter. Under viser vi intervallane som er brukt for kvart nivå:

1	2	2	3	3	4	4	5
1,4	1,4	1	1	0,8	0,8	0,5	0,5

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited (DTTL), its global network of member firms, and their related entities (collectively, the “Deloitte organization”). DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) and each of its member firms and related entities are legally separate and independent entities, which cannot obligate or bind each other in respect of third parties. DTTL and each DTTL member firm and related entity is liable only for its own acts and omissions, and not those of each other. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.no to learn more.

Deloitte Norway conducts business through two legally separate and independent limited liability companies; Deloitte AS, providing audit, consulting, financial advisory and risk management services, and Deloitte Advokatfirma AS, providing tax and legal services.

Deloitte provides industry-leading audit and assurance, tax and legal, consulting, financial advisory, and risk advisory services to nearly 90% of the Fortune Global 500® and thousands of private companies. Our people deliver measurable and lasting results that help reinforce public trust in capital markets, enable clients to transform and thrive, and lead the way toward a stronger economy, a more equitable society, and a sustainable world. Building on its 175-plus year history, Deloitte spans more than 150 countries and territories. Learn how Deloitte’s more than 450,000 people worldwide make an impact that matters at www.deloitte.no.